

Creatief perspectief voor Amsterdam

*Inspiratie en handvatten voor culturele bijdragen
aan de maatschappelijke opgaven van de stad*

Rapport voor de gemeente Amsterdam
Bastiaan Vinkenburg, Lotte van Zuijlen, Sam Branten en Emma Fuchs
12 november 2024

Creatief perspectief voor Amsterdam

Inspiratie en handvatten voor culturele bijdragen aan de maatschappelijke opgaven van de stad

In de raadsvergadering van november 2023 over de Hoofdlijnen voor het Kunstenplan 2025-2028 hebben raadsleden aangedrongen om de positie van kunst en cultuur in de stad verder te versterken. Raadsleden stellen in Motie 645 dat kunst en cultuur van domeinoverstijgende, positieve invloed is op de stad en haar inwoners. Zij zien dat culturele activiteiten in andere domeinen zoals onderwijs, zorg en sociaal worden gebruikt als oplossingen voor maatschappelijke vraagstukken. Tegelijkertijd zien zij dat het college hoofdzakelijk culturele activiteiten in de stad financiert vanuit het gereserveerde budget voor het domein Kunst en Cultuur en dat dit ook in de komende Kunstenplanperiode zo wordt gedaan.

De raad roept in Motie 645 het college op om de kunstensector te betrekken bij het oplossen van de maatschappelijke opgaven van Amsterdam. De motie bouwt voort op het advies van Berenschot in het rapport *In de Schijnwerpers* in opdracht van de Vaste Kamercommissie voor OCW van de Tweede Kamer om ook andere domeinen te betrekken bij (de financiering van) kunst en cultuur. Naar aanleiding van de motie heeft Berenschot opdracht gekregen om voor elke beleidsportefeuille te verkennen hoe kunst en cultuur kunnen worden ingezet om maatschappelijke uitdagingen te verbeelden of oplossingen op vraagstukken te vinden. De sociale en fysieke beleidsdomeinen uit het Coalitieakkoord zijn onderzocht, evenals de gebiedsgerichte programma's van vier stadsdelen. Over elk domein zijn gesprekken gevoerd met betrokkenen en voorbeelden verzameld.

In dit rapport schetsen wij eerst de achtergrond van de vraag in de Amsterdamse context. We geven een overzicht van alle onderzochte domeinen. Vervolgens reiken wij de gemeente handelingsperspectief aan om met behulp van culturele bijdragen aan de slag te gaan met actuele maatschappelijke vraagstukken. We tonen praktische handvatten voor het aan tafel brengen van de juiste personen, voor het aanpakken van problemen met behulp van passende processen en methodieken en voor het creëren van condities om de inzet van culturele bijdragen aan Amsterdamse vraagstukken in alle stedelijke domeinen aan te jagen. De gemeente kan vooral helpen door *speelruimte* voor initiatieven te creëren.

Vervolgens bieden wij een overzicht van de relevante vraagstukken over de volle breedte van de beleidsdomeinen en gebiedsgerichte programma's. We beschrijven de mogelijke of al bestaande inzet van kunst en cultuur daarbij, aan de hand van inspirerende voorbeelden voor die vraagstukken. Dit rapport sluit af met een overzicht van methodieken uit de praktijk en een lijst met onze gesprekspartners. In de separate appendix staan, geordend naar de beleidsportefeuilles en stadsdelen, meer dan 60 voorbeelden uitgewerkt, inclusief de makers, partners en financiers.

Creatief perspectief voor Amsterdam

Samenvatting	2
<u>1. De Amsterdamse context</u>	4
• Aanleiding: vergroten van de maatschappelijke bijdrage van kunst en cultuur	5
• Motie, onderzoeksanpak en leeswijzer	7
• Amsterdamse beleidsp portefeuilles en stadsdelen in deze verkenning	8
<u>2. Handelingsperspectief en aanbevelingen</u>	9
• Vraagstukken die zich goed lenen voor de inzet van creatieve bijdragen	11
• Gebruikelijke fasering en methodieken voor creatieve processen	12
• Extra financiering voor culturele bijdragen uit andere domeinen	13
• Actoren en de rollen van de gemeente in creatieve processen	14
• Gemeentelijke aansturing wisselt afhankelijk van de complexiteit van processen	15
• Handvatten voor de gemeente om voldoende speelruimte te creëren	16
<u>3. Beleidsp portefeuilles en culturele bijdragen</u>	17
A) Sociaal en Maatschappelijk	17
B) Fysiek en Economisch	25
C) Stadsdelen	34
Bijlagen	41
1) Toelichting op methodieken	41
2) Gesprekspartners	50

Appendix

Uitwerking van alle voorbeelden

Separaat

Wij hebben ons ingespannen om de rechthebbenden te vermelden bij het getoonde beeldmateriaal.

*Foto voorpagina: Het Zomeroffer
© Amsterdamse Bostheater en de
Warme Winkel / Sofie Knijff*

1.
De Amsterdamse context

Vergroten van de maatschappelijke bijdrage van cultuur

Amsterdam erkent de grote waarde van kunst en cultuur. Het college stelt in de Hoofdlijnen Kunstenplan 2025-2028 dat kunst schoonheid biedt, troost, ontroert, inspireert en Amsterdammers samenbrengt. Bijna 10 procent van de beroepsbevolking van Amsterdam heeft een baan in de culturele en creatieve sector. Het culturele aanbod van Amsterdam is ook van grote waarde voor het vestigingsklimaat. De kunst- en cultuursector van de hoofdstad bedient niet alleen de stad, maar ook de regio en binnen- en buitenland.

In de raadsvergadering van 8 november 2023 is gesproken over de Hoofdlijnen voor het Kunstenplan 2025-2028. In die vergadering zijn diverse moties aangenomen. Een aantal gemeenteraadsleden heeft aangedrongen om de positie van kunst en cultuur in de stad verder te versterken. Zo heeft de raad met motie 646 gevraagd om een perspectief van groei te verkennen, gericht op het vergroten van geldstromen ten gunste van de Amsterdamse kunst en cultuur. Voor die motie 646 heeft Berenschot een ander onderzoek uitgevoerd.

Deze verkenning betreft motie 645. De indieners stellen dat kunst en cultuur van domeinoverstijgende, positieve invloed is op de stad en haar inwoners. Zij zien dat culturele activiteiten in andere domeinen zoals onderwijs, zorg en sociaal worden gebruikt als oplossingen voor maatschappelijke vraagstukken. Tegelijkertijd zien zij dat het college hoofdzakelijk culturele activiteiten in de stad financiert vanuit het gereserveerde budget voor het domein Kunst en Cultuur en dat dit ook in de komende Kunstenplanperiode zo wordt gedaan.

De indieners van de motie verwijzen naar het rapport *In de Schijnwerpers*. In 2023 heeft Berenschot dat rapport in opdracht van de Vaste Kamercommissie voor OCW van de Tweede Kamer opgesteld. Het rapport bevat een illustrerend overzicht en ordening van culturele bijdragen aan maatschappelijke opgaven uit het hele land. Daarbij constateert Berenschot dat de meeste culturele bijdragen in andere domeinen worden gefinancierd met middelen die voor cultuur bestemd zijn. Daarmee komt de basis voor cultuur onder druk te staan en wordt de potentie van cultuur binnen andere domeinen niet ten volle benut. Berenschot geeft daarom in dat rapport het advies aan gemeenten om ook andere domeinen te betrekken bij (de financiering van) kunst en cultuur. Motie 645 bouwt voort op dit advies en heeft tot deze verkenning geleid.

De culturele sector helpt bij maatschappelijke opgaven

Berenschot heeft in het rapport *In de Schijnwerpers* een ordening aangebracht in culturele bijdragen aan maatschappelijke opgaven, die ook voor deze Amsterdamse verkenning nuttig inzicht biedt. Wij hebben in dat rapport drie vormen van bijdragen van de culturele sector aan maatschappelijke opgaven onderscheiden, waarnaar bij de voorbeelden in deze verkenning ook wordt verwezen:

A) Bewustwording creëren (vraagstukken en belangen verkennen)

Het meervoudig kijken, duiden en betekenis geven, doorvragen, bestaande denkbeelden herdefiniëren. Hiermee breder begrip laten opbrengen voor standpunten van anderen (inlevingsvermogen). Zodoende het vermogen tot inleving en tot perspectiefwisseling aanwakkeren (*frame switching*). Voorbeelden zijn theatervoorstellingen met urgente, maatschappelijk thematiek, onder meer over polarisatie en over invulling van de ruimtelijk omgeving.

PS|theater

B) Handelingsperspectief bieden (oplossingsrichtingen ontwikkelen)

Het vormgeven van interactieve en iteratieve veranderprocessen zoals *design thinking*, gericht op verkenning en koersbepaling. Het ontwikkelen van experimenten, prototypes, proeftuinen en innovatielabs die tot andersoortig handelen aanzetten. Voorbeelden zijn de prijsvraag voor makers *Energy meets the Arts*, over de gevolgen van de energietransitie op het Nederlandse landschap, en *InnoFest*, dat verzorgt labs en testopstellingen bij festivals.

InnoFest

C) Effect bewerkstelligen (duurzaam in praktijk brengen)

Het realiseren van een effect op individueel of maatschappelijk niveau door concreet bij te dragen aan een opgave in de praktijk. De betrokkenen beleven en ervaren de effecten direct. Idealiter zijn deze culturele interventies niet eenmalig, worden deze verankerd in reguliere praktijken of processen en zorgen deze voor een systeemverandering. Voorbeelden hiervan zijn culturele interventies in de zorg en initiatieven rond leefbaarheid en veiligheid in wijken.

Culture Shock

Verkenning van voorbeelden met handelingsperspectief

Motie 645.23 – Betrek de kunstensector bij het oplossen van maatschappelijke opgaven in Amsterdam

De raad verzoekt het college:

- om culturele activiteiten als oplossingsrichting voor maatschappelijke vraagstukken in alle stedelijke domeinen mee te nemen;
- om collegebreed op elke portefeuille te bezien of en hoe kunst en cultuur kunnen worden ingezet om maatschappelijke uitdagingen te verbeelden of oplossingen op vraagstukken te vinden, zowel binnen het sociaal als het fysieke domein;
- de raad uiterlijk in Q4 2024 over te informeren over het gedane onderzoek mede door middel van een overzicht van de vraagstukken waarin kunst en cultuur kunnen en worden ingezet.

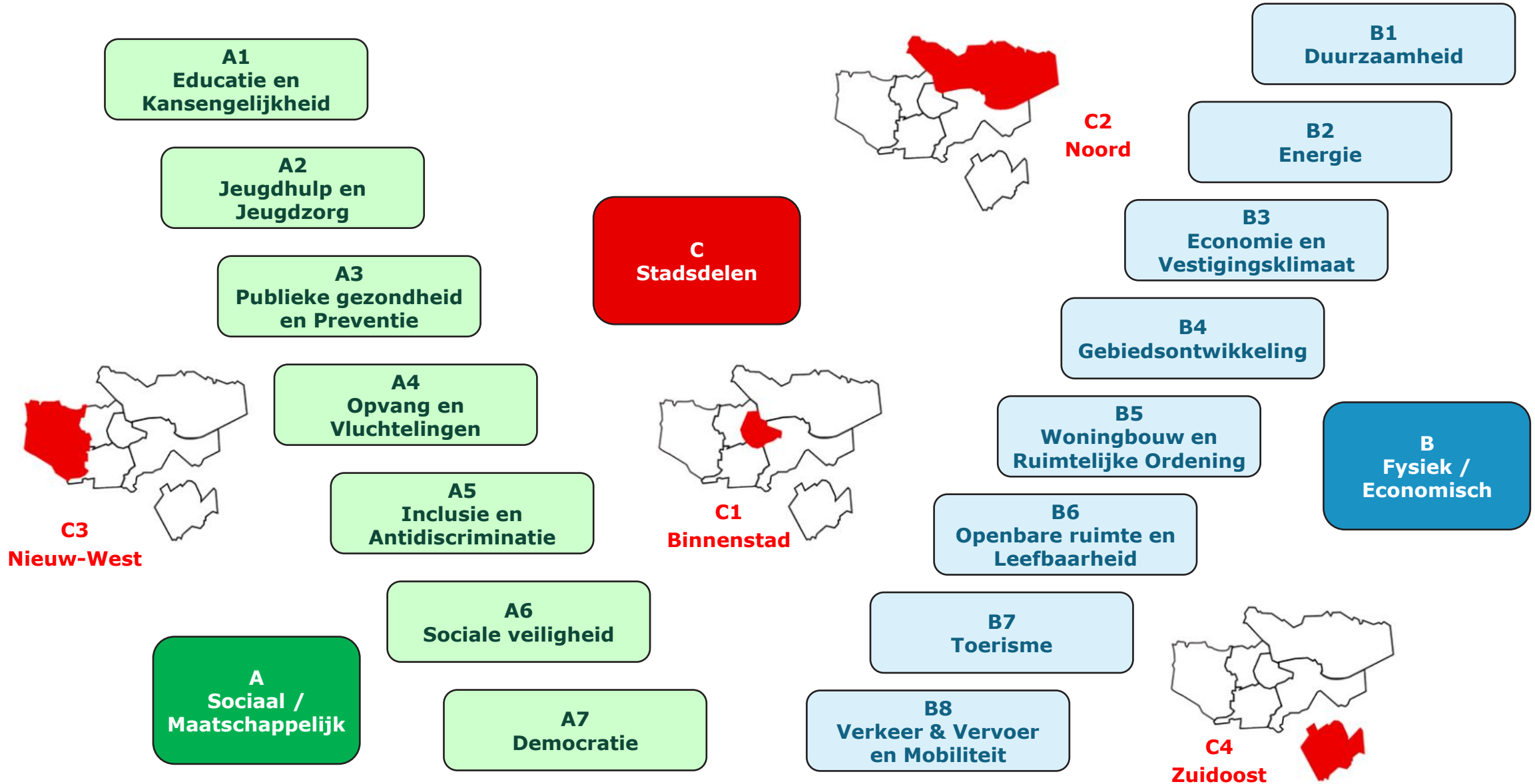
Overzicht van inspirerende voorbeelden voor beleidsdomeinen en stadsdelen

Op basis van deze motie heeft de afdeling Kunst en Cultuur van gemeente Amsterdam aan Berenschot gevraagd om een brede verkenning uit te voeren naar culturele bijdragen voor maatschappelijke vraagstukken die in Amsterdamse beleidsp portefeuilles spelen. Met onze opdrachtgever samen hebben wij beleidsp portefeuilles uit het Hoofdlijnenakkoord van het huidige college geselecteerd (zie volgende pagina) en gesprekspartners op al die domeinen benaderd. In dit rapport geven wij een breed overzicht van de beleidsmatige vraagstukken voor elk van de beleidsdomeinen en de gebiedsgerichte programma's voor vier stadsdelen. We benoemen daarbij de huidige en mogelijke inzet van kunst en cultuur aan de hand van inspirerende voorbeelden, die in de separate appendix zijn uitgewerkt.

Handelingsperspectief voor de inzet van kunst en cultuur

Berenschot wil de gemeente Amsterdam met deze verkenning niet alleen inzicht bieden in de mogelijke inzet van kunst en cultuur. Wij kunnen ook handelingsperspectief aanreiken aan verantwoordelijken binnen de gemeente om met behulp van culturele bijdragen aan de slag te gaan met actuele maatschappelijke vraagstukken. We geven praktische handvatten voor het aan tafel brengen van de juiste personen, voor het aanpakken van problemen met behulp van passende processen en methodieken en voor het creëren van condities om de inzet van culturele bijdragen aan Amsterdamse vraagstukken in alle beleidsdomeinen aan te jagen, door *speelruimte* te bieden.

Beleidsportefeuilles en stadsdelen in deze verkenning

2. Handelingsperspectief en aanbevelingen

Handelingsperspectief: de kunstensector actief betrekken

Motie 645 heeft als titel: *betrek de kunstensector bij het oplossen van maatschappelijke opgaven in Amsterdam*. In de motie verzoekt de raad het college om culturele activiteiten als oplossingsrichting voor maatschappelijke vraagstukken in alle stedelijke domeinen mee te nemen. Op basis van de bevindingen uit onze verkenning kunnen wij de gemeente Amsterdam handelingsperspectief aanreiken om met behulp van culturele bijdragen aan de slag te gaan met actuele maatschappelijke vraagstukken. We tonen de gemeente concrete handvatten op de volgende onderwerpen:

- **Vraagstukken** – welke soorten vraagstukken lenen zich goed voor de inzet van culturele bijdragen en welke aanpak past daarbij?
- **Processen** – wat zijn gebruikelijke fases in creatieve processen en welke methodieken worden in praktijk ingezet?
- **Financiering** – op welke wijze kunnen culturele bijdragen worden gefinancierd, anders dan bestaande geldstromen voor cultuur?
- **Actoren** – welke partijen en personen hebben een rol bij deze processen en hoe komen de juiste spelers aan tafel?
- **Verandermanagement** – welk veranderproces kan de gemeente hanteren, afhankelijk van de complexiteit en de veranderhorizon?
- **Speelruimte** – welke handvatten helpen de gemeente om de juiste condities te scheppen voor de inzet van culturele bijdragen?

Het geheel van deze onderwerpen, in het bijzonder het betrekken van de juiste actoren en het organiseren van de juiste condities, vormen onze aanbevelingen aan de gemeente Amsterdam voor het creëren van handelingsperspectief voor culturele bijdragen.

Vraagstukken die zich lenen voor creatieve bijdragen

Vraagstukken met meervoudige complexe aard

Cultuur kan aan allerlei vraagstukken een betekenisvolle bijdrage leveren, zoals we in het vorige hoofdstuk hebben laten zien. Dat geldt in het bijzonder voor taaie problemen (*wicked problems*) die gekenmerkt worden door een meervoudig complexe aard. Deze meervoudige complexe aard demonstreert zich op inhoudelijk/cognitief en sociaal/normatief vlak:

- *Inhoudelijk/cognitief*; vanwege onzekerheid in kennis van oorzaken en uitingsvormen, incomplete of zelfs tegengestelde informatie, veranderende voorwaarden en de samenhang met andere problemen. Er zijn spanningsvelden en dilemma's. Er zijn daardoor geen eenduidige oplossingen, oplossingen laten zich moeilijk identificeren en een poging tot oplossing kan resulteren in andere problemen.
- *Sociaal/normatief*; er zijn veel betrokkenen, veel (tegenstrijdige) belangen, veel probleemhebbers met verschillende visies op de problemen. Partijen zitten vast in hun eigen patronen en frames. Betrokkenen kijken vanuit verschillende kaders en perspectieven, hanteren verschillende waarden en normen en hebben ook andere preferenties.

Deze meervoudige complexiteit zorgt ervoor dat rationele en routinematige aanpakken niet volstaan. Aanpakken zijn juist zoekend en incrementeel. Processen zijn interactief en iteratief. Dat vraagt om een andere blik, creativiteit en divergent denken.

Vraagstukken met een brede groep probleemeigenaren

Als we de Amsterdamse vraagstukken die in deze verkenning naar voren komen beschouwen, constateren we dat de thema's die deze betreffen vaak domeinoverstijgend zijn, en daarmee een bredere groep probleemeigenaren hebben. Bij dergelijke vraagstukken is het in kaart brengen van het probleem vanuit diverse domeinen en belangen van betrokkenen vaak al een enorme stap voorwaarts. Creatieve makers en organisaties kunnen hierbij helpen. Zij kunnen zich doelgericht buiten systemen en hiërarchische verhoudingen positioneren en zijn bij uitstek in staat om mensen samen te brengen om te luisteren en te voelen en om vocabulaire te geven aan emoties.

Oefenen in een andere toekomst

Ook in het ontwikkelen van oplossingsrichtingen kunnen creatieve makers en organisaties een rol spelen door het op kleine schaal ontwikkelen van experimenten of prototypes. Het draait hierbij niet alleen om het visualiseren, maar ook het daadwerkelijk doen. Eén van onze gesprekspartners voor dit onderzoek omschreef dit treffend als "oefenen in een andere toekomst."

Fasering en methodieken voor creatieve processen

Op basis van de vele gesprekken die wij voor deze verkenning hebben gevoerd, constateren wij dat in creatieve processen veelal drie fases zijn te onderscheiden: de start, de uitvoering en de borging. Hieronder wordt uiteengezet wat deze fases (kunnen) behelzen. In deze verkenning zijn we ook een aantal methodieken op het spoor gekomen die in praktijk worden ingezet. Een deel hiervan is in bijlage 2 gevisualiseerd en toegelicht.

Gebruikelijke fasering in creatieve processen			Methodieken in culturele praktijk
<p>Start: de juiste mensen en de juiste taal vinden</p> <ul style="list-style-type: none"> • Belanghebbenden spotten • Betrokkenheid uitspreken • Coalities creëren met partners en financiers • Ronde tafels organiseren • Gemeenschappelijke taal vinden • Elkaars belevingswerelden verkennen • Gelijkwaardige wederkerige relaties opbouwen • Samen het vraagstuk definiëren • Alle doelen, uitkomsten of oplossingen open laten • Het proces vormgeven 	<p>Uitvoering: iteratief en participatief onderzoeken</p> <ul style="list-style-type: none"> • Creatieve interventies, uitingen en werkvormen tot stand brengen • Bestaande en nieuwe ervaringen opdoen • Experimenten gebruiken • Pionieren, door het oefenen van andere toekomst • Proberen, leren, evalueren • Speelruimte bieden • Co-creatie faciliteren • Nieuwe spelers toelaten • Aantrekkelijke alternatieven ontwikkelen • Voortschrijdende inzichten delen en benutten 	<p>Borging: de uitkomsten duurzaam verankeren</p> <ul style="list-style-type: none"> • Oplossingen vastleggen en breder presenteren • Gewenste verandering in woord en beeld uitdragen • Beleid en uitvoering op één lijn brengen • Conditie en systemen optimaliseren • Uitkomsten inbedden in integrale beleidscontext • Samenwerking borgen • Opgebouwde relaties en vertrouwen koesteren • Dragende organisaties benoemen of inrichten • Financiering zekerstellen 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Maakkracht</i> – Tabo Goudswaard en Jetske van Oosten • <i>Changency</i> – Dagan Cohen • <i>Collecting the City</i> - Amsterdam Museum • <i>Accelerator en andere veranderrollen</i> – Dutch Design Foundation • <i>Artistiek onderzoek</i>– Academie voor Beeldvorming • <i>Stadmakers</i> – ZieglerGautier • <i>Practice what you preach</i> - Stadscuratorium • <i>Zoöp</i> – Het Nieuwe Instituut • <i>Actieonderzoek</i> – Regioplan

Extra financiering uit andere domeinen is legitiem

Aanvullende financiering voor culturele bijdragen is nodig

De financiering van de cultuursector heeft veel aandacht gekregen in het Berenschot-rapport *In de Schijnwerpers*, dat mede aanleiding is voor de motie en deze verkenning. In dat rapport stelden wij dat structurele financiering voor kunst en cultuur vanuit overheden een randvoorwaarde is voor het kunnen realiseren van culturele bijdragen aan maatschappelijke opgaven. Met cultuursubsidies kan de *basis* worden gelegd van een culturele infrastructuur vanuit waar de *kern* van culturele activiteiten kan worden gerealiseerd. Met bredere financiering uit meer bronnen kan als *plus* worden gewerkt aan creatieve processen bij opgaven.

Maatschappelijk opdrachtgeverschap biedt kansen

Uit een aantal voorbeelden in deze verkenning blijkt dat culturele bijdragen soms worden gefinancierd door maatschappelijke organisaties en bedrijven die zelf baat hebben bij de positieve veranderingen. Dergelijk maatschappelijk opdrachtgeverschap is bijvoorbeeld zichtbaar in de zorg en veiligheid waar het om preventie gaat, en bij het verbeteren van het woon- en vestigingsklimaat. Er zijn ook vele private fondsen beschikbaar die zich niet (alleen) op de cultuursector richten maar juist op maatschappelijke doelen.

Naast cultuursubsidies zijn er andere gemeentelijke budgetten voor culturele bijdragen

In Amsterdam maar ook in andere gemeenten blijken er mogelijkheden om culturele bijdragen aan specifieke vraagstukken met potjes vanuit andere gemeentelijke domeinen te financieren. Goede voorbeelden zijn de Regeling Integraal Maatschappelijk Initiatief, Stadsdeelmiddelen, Buurtfondsen, de WMO en SPUK GALA. Bij de gebiedsgerichte programma's voor stadsdelen blijkt dat een aanpak van het stadsdeel zelf meer mogelijkheden biedt voor bredere financiering uit andere domeinen dan programma's waarin stadsdelen met partners optrekken. Dat betekent dat zij zelf geen invloed hebben op het financieel beleid, waardoor het vaak moeilijk is om domeinoverstijgende projecten substantieel te financieren.

Duurzame financiering blijft uitdagend

De domeinoverstijgende financiering die deze verkenning heeft laten zien wordt over het algemeen projectmatig ingezet, en levert dus alleen incidenteel middelen op. Bovendien raken bovengenoemde potjes leeg of deze worden weer afgeschaft. De structurele financiering is vaak al meerjarig dichtgetimmerd in de sociale basis of is vastgelegd door regels en systemen. Wij bevelen Amsterdam aan om te werken aan meer duurzame financiering voor de inzet van culturele bijdragen aan maatschappelijke opgaven, vanuit de beleidsdomeinen die hiervan profiteren.

Actoren en de rollen van de gemeente in processen

De juiste mensen aan tafel

Uit vrijwel alle voorbeelden van culturele bijdragen aan maatschappelijke vraagstukken blijkt dat deze niet achter de tekentafels worden bedacht, maar aan ronde tafels in de praktijk worden vormgegeven.

Het aan tafel zetten van de juiste personen is dan ook een noodzakelijke succesfactor. Dit zijn in de eerste plaats de directe eigenaren van de problemen binnen de vraagstukken, dus de bewoners, de patiënten, de slachtoffers, de omwonenden en dergelijke. In de tweede plaats zijn het de professionals: de verzorgers, de agenten, de beïnvloeders, de beslissers en dergelijke. En in de derde plaats is de frisse blik van buiten van creatievelingen onmisbaar, dus de makers, de ontwerpers en de omdenkers.

In veel beleidsprocessen zitten al jaren dezelfde deskundigen en stakeholders aan tafel, die belang hebben bij het behoud van het bestaande. Ook daarom is een frisse blik aan elke tafel hard nodig. De gemeente Amsterdam kan het proces zo inrichten dat juiste mensen aan tafel komen.

Bruggen bouwen en beweging initiëren

In ons rapport *In de Schijnwerpers* hebben we reeds benoemd dat het initiatief voor culturele bijdragen aan maatschappelijke opgaven vaak bij de culturele sector ligt, mede doordat de spelers in andere domeinen niet zelf tot vraagarticulatie komen of in staat zijn. Hier is externe hulp bij nodig.

In de vele voorbeelden en in de methodieken die deze verkenning heeft opgeleverd, is vaak een grote rol weggelegd voor een intermediair als een schakel tussen opgaven en het creatieve proces. Zij moeten de juiste mensen kennen en aanjagen, diverse talen spreken, de begaande wegen weten, en ook nieuwe paden inslaan en bruggen bouwen.

Het kunnen ambtenaren zelf zijn, maar ook programmaleiders bij maatschappelijke organisaties, curatoren bij culturele instellingen of creatieve procesbegeleiders.

Deze intermediairs moeten handelingsruimte krijgen. Daar kan de gemeente Amsterdam actief op inspelen en aan bijdragen.

Transitierollen van de gemeente

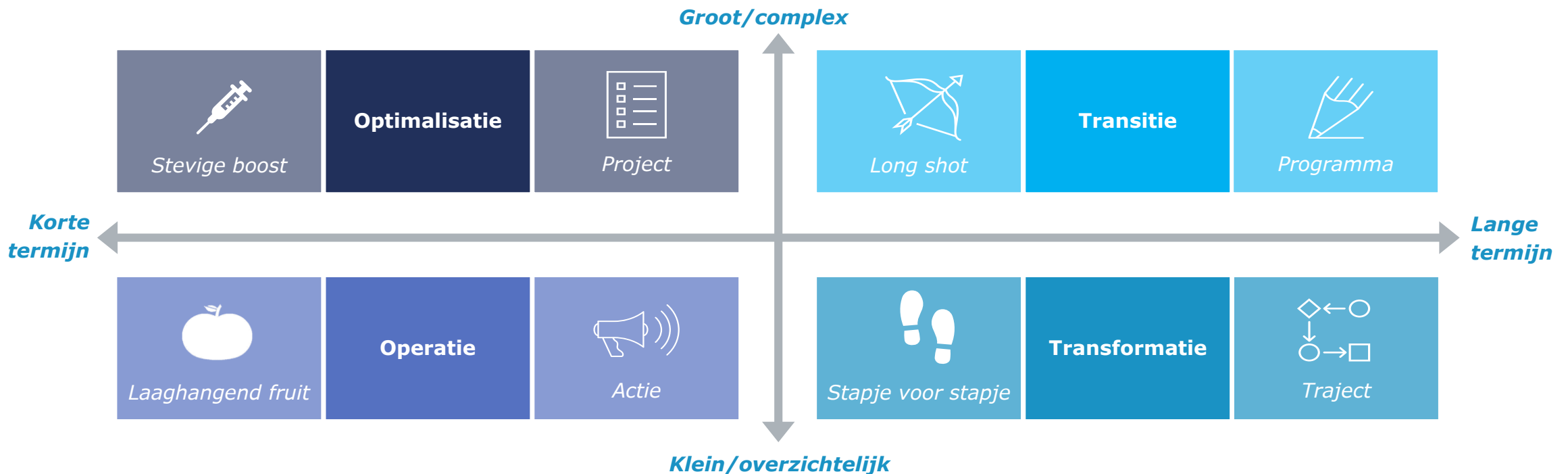
Op basis van uitgebreide literatuurstudie heeft Rik Braams in *De Transformatieve Overheid* vijf specifieke transitietaken voor overheden benoemd: (1) richting geven (2) innovaties stimuleren, (3) capaciteiten voor transitie ontwikkelen, (4) nieuwe governancestructuur creëren, en (5) disfunctionele systemen afbouwen.

Als de politiek iets (niet) wil, is het aan de ambtenaren om de gevolgen daarvan te laten zien, maar niet om alles zelf op te pakken of te lossen. Sturing op transitie vraagt nieuwe vormen van beïnvloeding, die niet de overheid centraal zet, maar vooral gericht is op het helpen richting geven en het versnellen van de maatschappelijke dynamiek, stelt Braams.

Deze verkenning laat zien dat de gemeente Amsterdam met name de condities moet creëren waardoor creatieve processen tot hun recht komen. Dat lukt in stadsdelen gemakkelijker dan voor de stad als geheel.

Gemeentelijke aansturing wisselt per veranderproces

De gemeente kan actief sturen op het procesmanagement bij het inzetten van creatieve processen voor het aanpakken van maatschappelijke vraagstukken. Wij onderscheiden vier vormen van verandermanagement aan de hand van twee dimensies, namelijk de *complexiteit* van het vraagstuk en de *termijn* waarop verandering wordt gerealiseerd. Dit onderscheid uit de verandertheorie is van belang voor de vraagstukken die zich het meest lenen voor creatieve processen, namelijk taaiere vraagstukken zonder voor de hand liggende oplossingen. In de politieke en ambtelijke realiteit zien we echter een sterke behoefte aan het boeken van resultaten op korte termijn. Bovendien komt het vaak voor dat ingewikkelde vraagstukken om praktische redenen, of zelfs onbewust, worden vervangen door eenvoudigere vraagstukken. Dit noemt econoom en Nobelprijswinnaar Daniel Kahneman *substitutie*. Hij ziet dit als een vorm van *bias*, dus ruis, omdat het beantwoorden van de werkelijk complexe vraag hiermee wordt vermeden. Wij adviseren de gemeente om bij een maatschappelijk vraagstuk, uitgaande van de complexiteit en de termijn, een passende vorm van verandermanagement te selecteren, waarbij een beleidsmatige ambitie wordt benoemd en een goed proces wordt vormgegeven.

Handvatten voor het creëren van *speelruimte*

Vanuit de theorie over transitie en verandering, maar zeker ook vanuit de praktijk van de gesprekken en voorbeelden in deze verkenning, constateren wij dat culturele bijdragen aan maatschappelijke opgaven tot hun recht komen als er *speelruimte* is. In veel overheidshandelen geldt dat systemen de regels bepalen en deze regels staan alternatieve aanpakken van vraagstukken in de weg. Om verschillende zienswijzen en oplossingen te verkennen hebben creatieve processen ruimte nodig, voor experimenteren, falen, buiten de lijntjes kleuren, een keer van de regels en normen afwijken.

We vatten hier onze belangrijkste inzichten over het creëren van speelruimte samen met vijf aanbevelingen aan de gemeente:

- Het is essentieel om als gemeentelijk probleem eigenaar niet gefocust te zijn op het snel vinden van oplossingen. Creativiteit, originaliteit en artistieke vragen tijd en ruimte. De waarde van cultuur is immers ook gelegen in verrassen, soms zelfs choqueren.
- Partnerschappen komen het beste tot hun recht als deze uitgaan van gelijkwaardigheid. Dit vraagt van de gemeente om persoonlijke betrokkenheid te tonen, zich niet alleen maar als afstandelijke opdrachtgever opstellen en aan het gesprek en proces deel te nemen.
- Processen op de schaal van de stad lopen vaak stroef of vast. Initiatieven op stadsdeelniveau werken en slagen makkelijker. Betrokkenen binnen en buiten stadskantoren weten elkaar beter te vinden en te overtuigen, en kennen de wegen en de potjes.
- Ook de gemeente heeft ruimte nodig om te leren en experimenteren en om voortschrijdende inzichten op te doen, dus meer evolutionair dan lineair te werken. Geef aandacht en tijd aan het leren omgaan met onzekerheid en aan kennis over complexiteit.
- Bij de meest succesvolle voorbeelden is aanwijsbaar wie de initiatiefnemers, de aanjagers, de ambassadeurs en de overtuigden zijn. Het is van groot belang dit voorbeeldgedrag te faciliteren en aan te moedigen, door het geven van waardering en vertrouwen.

Deze inzichten zijn mede gedestilleerd uit de vraagstukken die spelen binnen de portefeuilles en de stadsdelen. Wij presenteren hierna een overzicht van de relevante vraagstukken van de beleidsdomeinen en gebiedsgerichte programma's. We beschrijven de mogelijke of al bestaande inzet van kunst en cultuur daarbij, aan de hand van inspirerende voorbeelden voor die vraagstukken.

3. Beleidsportefeuilles en culturele bijdragen *A) Sociaal / maatschappelijk*

A1) Educatie en kansengelijkheid

Het onderwijs wordt gezien als een van de belangrijkste wegen om kansengelijkheid in de maatschappij te bevorderen. Het inzicht leeft sterk dat een grote rol is weggelegd voor creatieve naast cognitieve vaardigheden, zodat kinderen zich breder kunnen ontwikkelen en meer passende kansen krijgen. Cultuur laat zien dat Amsterdam een superdiverse stad is met veel verschillen maar vooral heel veel overeenkomsten. Cultuureducatie helpt om verschillen te overbruggen door goed te kijken en luisteren, en zo je eigen identiteit te ontwikkelen, ervaart men in het Amsterdamse onderwijs.

Amsterdam heeft al jarenlang een intensief beleid voor binnenschoolse cultuureducatie. 90% van de scholen in het primair onderwijs geven minstens 1 uur per week muzieklessen. In culturele programma's voor het voortgezet onderwijs is veel aandacht voor persoonlijke ontwikkeling in relatie tot de omgeving, zoals de interactieve voorstelling Cirkels. Steeds vaker is het cultuureducatief aanbod ook gericht op maatschappelijke vraagstukken.

Cultuur kan en moet echter ook bijdragen aan inzichten en interventies om de rol van het onderwijs zelf bij het bevorderen van kansengelijkheid te versterken. De documentaireserie Klassen heeft in 2020 het onderwerp kansengelijkheid in het onderwijs op de politieke agenda gezet, met de aandacht voor de schoolkeuzes en groeimogelijkheden van groep 8-ers in relatie tot hun sociaal-economische en culturele achtergrond. De recente voorstelling MOED maakt pijnlijk duidelijk hoe docenten worstelen met hun rol om binnen de kaders van het onderwijs, in dit geval het vak burgerschap bij een mbo-1, een bijdrage te leveren aan de kansen van jongeren die een achterstand hebben.

Cirkels

MOED

Klassen

A2) Jeugdhulp en Jeugdzorg

Amsterdam wil dat alle jongeren de kans krijgen om te floreren in de samenleving. Jongerenwerk en jeugdzorg zijn van groot belang daarvoor. Er is een sterke toename zichtbaar van het aantal jongeren met psychische kwetsbaarheden. Het beroep dat wordt gedaan op de jeugdzorg neemt navenant toe. Het jeugdstelsel staat inmiddels flink onder druk. Door de grote tekorten en bezuinigingen in de jeugdzorg, ontstaan steeds langere wachtlijsten, tot wel 5 jaar lang, en krijgen jongeren niet de ondersteuning die zij nodig hebben. Amsterdam zet daarom ook stevig in op preventie.

Kunst en cultuur kunnen helpen om de instroom naar en de druk op de verlening van jeugdzorg te verminderen. Mentale gezondheid onder jongeren moet om te beginnen beter bespreekbaar worden. Daar werkt Museum van de Geest aan met onder meer de Roze Olifant. Aan de hand van theater en educatieve projecten voor het po en het vo maakt Stichting KiKid pijnlijke thema's voor kinderen en jongeren invoelbaar en bespreekbaar.

Binnen de jeugdzorg zelf kunnen culturele vormen worden ingezet voor verwerking en uitwisseling van ervaringen. In de voorstelling Schaduwwolf van Cirkant Jeugdzorg verbeelden jongeren elkaars verhalen. Culture Shock speelt met muziek in op de behoeften van jongeren die onder behandeling zijn. Cultuur kan zo ook helpen om de zwaarte van ziekte te verlichten en eens een ander perspectief te ervaren dan dat van patiënt aan wie continu zorg wordt verleend.

Roze olifant

KiKid

Schaduwwolf

Culture Shock

A3) Publieke gezondheid en preventie

Amsterdam zet actief in op gezondheidsbevordering en zorgpreventie voor alle generaties, met speciale aandacht voor ouderen die behoefte hebben aan zorg en ondersteuning. Cultuur maakt mogelijk dat ouderen elkaar kunnen blijven ontmoeten en actief blijven. Overal in Nederland ontstaan participatiekoren, gericht op het mogelijk maken dat ouderen met dementie mee kunnen zingen. Zo'n koor bestaat voor een derde uit zangers met een vorm van dementie, de overige twee derde zijn 'mantelzangers'. Senioren met Turkse en Marokkaanse wortels krijgen bezoek van vertellers van culturele verhalen in hun moedertaal. Ouderen met lichamelijke klachten komen in beweging met muziek, onder meer door Dansen met Parkinson.

In Amsterdam wordt veel aandacht besteed aan gezond leven. De ambitie is om gezondheidsverschillen te verkleinen, en zo iedereen kansen te bieden om gezond geboren te worden, op te groeien en ouder te worden. Cultuur wordt gebruikt om mensen te bereiken, te informeren en te helpen. Binnen het programma *Thrive* over de mentale gezondheid van Amsterdam bezoekt de Mental Health Art Tour OBA-vestigingen in alle stadsdelen.

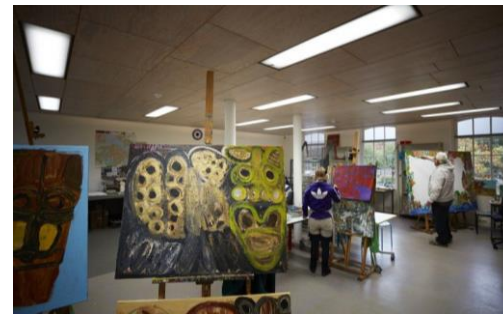
Binnen de zorg is tegenwoordig bijzonder veel aandacht voor kunst. Diverse universiteiten werken aan *Arts in Health* samen met het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VSW), het Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst (LKCA) en ZonMw. Wetenschappelijk bewijs voor de impact van kunst in zorg ligt voor het oprapen, erkent onder meer bijzonder hoogleraar Tineke Abma van de Erasmus School of Health Policy & Management. De systemen en financiering van de zorg zijn echter niet ingesteld op culturele interventies. In Amsterdam is Cordaan heel actief om met veel programma's en partners kunst en (langdurige) zorg samen te brengen, onder meer in de Outsider Art Galerie. Naast de toegevoegde waarde voor patiënten wordt cultuur ook benut om aandacht te besteden aan de uitvoerbaarheid van zorg in de toekomst. In de voorstelling *Mag ik je kussen?* worden de uitdagingen van het werk van zorgmedewerkers voor het voetlicht gebracht.

Dansen met Parkinson

Mental Health Art Tour

Outsider Art Galerie

Mag ik je kussen?

A4) Opvang en vluchtelingen

Wanneer we spreken van opvang in de stad Amsterdam betreft dit vele vormen van opvang voor verschillende mensen en groepen. In dit rapport richten wij ons op de bijdrage die kunst en cultuur kunnen bieden wanneer het gaat over (opvang van) vluchtelingen. Amsterdam draagt bij aan de opvang en ondersteuning van asielzoekers en aan de huisvesting van aan Amsterdam gekoppelde statushouders.

We zien dat kunst en cultuur op vele manieren bijdragen aan bewustwording op dit gebied. Een goed voorbeeld hiervan is Verhalen van Aankomst, een buurttentoonstelling in AZC Willinklaan waar migratieverhalen uit het verleden en heden met elkaar worden verbonden. Of Kunstkameraden in Breda waar jonge vluchtelingen uit het azc in Breda aan professionele kunstenaars worden gekoppeld om samen een kunstwerk te maken. Naast bewustwording zijn er ook voorbeelden waar kunst wordt ingezet om verbindingen te maken en mensen verder te helpen. Zo richt What Design Can Do (WDCD) zich op de vraag hoe design kan bijdragen om oplossingen te bedenken voor grote maatschappelijke problemen. WDCD is een wereldwijde competitie. Hierin worden ontwerpers opgeroepen innovatieve oplossingen te bedenken voor grote maatschappelijke problemen. Zo ook over het vraagstuk omtrent vluchtelingen in de stad, met de *Refugee Challenge*. Een voorbeeld van een deelnemer is Makers Unite waarbij vluchtelingen en EU-inwoners met elkaar samen reddingsvesten en boten die aan de Griekse kust waren verzameld gingen upcyclen.

Verhalen van Aankomst

Kunstkameraden

WDCD / Makers Unite

A5) Inclusie en antidiscriminatie

De gemeente Amsterdam richt zich met haar inclusie- en antidiscriminatiebeleid op het bestrijden van discriminatie en racisme. De gemeente wil de emancipatie van groepen die worden gediscrimineerd bevorderen. De focus in het beleid ligt op normstellen, agenderen en ondersteunen. Het werken naar het zijn van een inclusievere stad is een proces dat veel tijd kost en een proces waar de gemeente vele gemeenschappen en groeperingen bij betreft die zich bezighouden met de thema's inclusie en antidiscriminatie.

In Amsterdam zijn er vele voorbeelden te vinden van organisaties en instellingen die zich inzetten op dit domein. Dat kan door middel van het bewerkstelligen van bewustwording. De video-installatie *Untitled* in H'Art Museum laat zien hoe de maatschappij omgaat met kwetsbare mensen en de zichtbaarheid van in dit geval mensen met het syndroom van Down. De theatervoorstelling *A Seat at the Table* door Black Sheep Can Fly gaat over alledaags racisme in de samenleving. Het agenderen kan ook door in gesprek te gaan, zoals de makers van The Black Archives doen, die streven ernaar om zwarte literatuur, kennis en informatie toegankelijk te maken door collecties, exposities, events, lezingen en advies. Wanneer het gaat over co-creatie en participatie op een inclusieve wijze is het Amsterdam Museum een voorbeeldstellende instelling. Het Amsterdam Museum zorgt met het initiatief *Collecting the City* voor een inclusievere totstandkoming van het aanbod van het museum.

Untitled

A Seat at the Table

The Black Archives

Collecting the City

A6) Sociale veiligheid

Veiligheid is een complex domein voor de gemeente Amsterdam. Hieronder vallen zware onderwerpen als criminaliteit, ondermijning, drugshandel en wapenbezit. In deze verkenning zijn we geen culturele interventies tegengekomen die zich richten op dergelijke illegaliteit en dreiging. Wel kunnen kunst en cultuur bijdragen aan sociale veiligheid.

Zo besteedt de installatie Camping Kafka aandacht aan permanente bewoning van vakantieparken en brengt daarmee het gesprek en beweging op gang over deze rafelrand van de georganiseerde samenleving. Een actueel initiatief over de omgang met harddrugs in Amsterdam is de XTC-winkel, een creatief en informatief publieksexperiment rond de regulering van XTC-verkoop.

De beleving van veiligheid van individuen maar ook met name ieders rol en verantwoordelijkheid in het zorgen voor sociale veiligheid voor iedereen komen aan de orde in diverse culturele vormen. De voorstelling Schaduw nodigt uit tot het anoniem delen van persoonlijke ervaringen die het daglicht eigenlijk niet kunnen verdragen. Het onderwerp straatintimidatie wordt heel tastbaar en beleefbaar in de installatie Psst, hé schatje. Met dergelijke interventies wordt in een relatief beschermde omgeving toch onveiligheid voelbaar gemaakt, en ontstaat bewustwording en drang om sociale veiligheid aan te pakken.

Camping Kafka

XTC-winkel

Schaduw

Psst, hé schatje

A7) Democratie

Voor de gemeente Amsterdam is het van belang dat inwoners vertrouwen hebben in de gemeente. De gemeente streeft dan ook na om transparant, toegankelijk en begrijpelijk te zijn. Dit is onder andere terug te zien in de wijze waarop de gemeente ruimte geeft aan participatie en initiatieven van Amsterdammers. Zo richt de gemeente zich op *commons*, democratische organisaties waarbij de deelnemers samen zorgdragen voor collectief goed. Een voorbeeld van een instelling in de stad die het functioneren van deze commons onderzoekt en inzet is De Waag met Gaming for the Commons. Tijdens een spelavond met een sociaal-politieke insteek worden mensen aan het denken gezet over de samenleving en worden deelnemers aangezet om in co-creatie omgevingen te verbeteren.

Een instelling die op een hele andere manier haar bijdragen levert aan het verbeteren van de democratie in de stad is de Balie. De Balie heeft een team van journalisten van Live Journalism die elk half jaar een onderbelicht onderwerp uit de stad onderzoeken. Ze publiceren artikelen in de krant, reportages op AT5, organiseren bijeenkomsten en sluiten af met een theatervoorstelling waarbij burger en politiek elkaar ontmoeten. Belangrijk van de onderzoeksmethode is dat de journalist al vroeg in het proces kennismaakt en spreekt met de betreffende doelgroep.

Een heel ander perspectief, namelijk die van de ambtelijke organisatie, onderzoekt Firma MES in de podcastserie Hallo Hannah. De podcastmakers gaan met ambtenaren in gesprek en bespreken persoonlijke dilemma's. Er wordt gesproken over hoe de ambtelijke organisatie werkt en zo worden begrippen als transparant, begrijpelijk en toegankelijk vanuit een ander perspectief belicht.

Gaming for the Commons

Live Journalism

Hallo Hannah

3. Beleidsportefeuilles en culturele bijdragen *B) Fysiek en economisch*

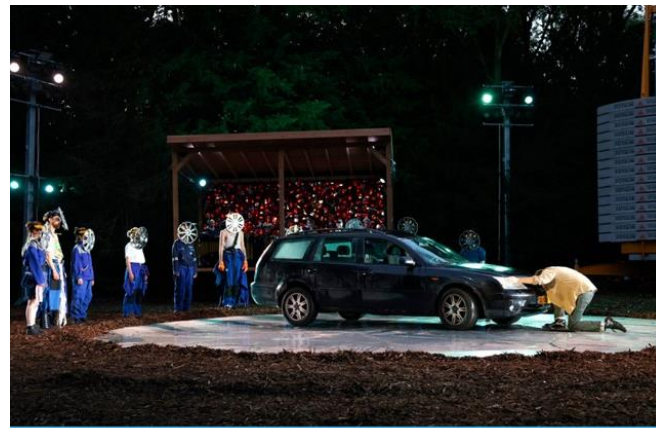
B1) Duurzaamheid

De gemeente Amsterdam wil de CO2-uitstoot op haar grondgebied met 60 procent terugdringen in 2030 en tot 95 procent in 2050. De aanpak hiervoor is beschreven in de Routekaart Amsterdam Klimaatneutraal 2050. Op het gebied van duurzaamheid spelen verschillende opgaves die deels onder andere beleidsdomeinen vallen: energietransitie, circulaire economie, duurzame mobiliteit, groen en biodiversiteit en klimaatadaptatie. In elk van deze opgaves is het voor de gemeente belangrijk om bewustwording, maar ook eigenaarschap te stimuleren onder bewoners, ondernemers en bedrijven. De culturele en creatieve sector kan daarbij helpen.

De tentoonstelling Plastic Crush in Wereldmuseum Amsterdam toont de verschillende manieren waarop ons leven is doordrongen van plastic. Het creëert bij bezoekers bewustwording over ons plasticgebruik en inspireert tot een duurzamere toekomst. Tijdens de voorstelling Het Zomeroffer van De Warme Winkel werd elke avond de auto van een van de bezoekers geofferd. De voorstelling stimuleert bewustwording over hoe het tegengaan van klimaatverandering van iedereen offers vraagt. Het initiatief Broodje Poep vraagt aandacht voor de menselijke (d)rol in de voedselkringloop, onder meer met een foodtruck die op festivals wordt ingezet als spraak- en smaakmaker, maar ook een documentaire en jaarlijkse poepdoneeractie.

Plastic Crush

Het Zomeroffer

Broodje Poep

B2) Energie

De gemeente Amsterdam wil een leefbare en duurzame stad voor toekomstige generaties waarborgen. De inzet is om in 2050 een volledig duurzame energievoorziening te realiseren. De overgang van fossiele brandstoffen naar duurzame energiebronnen, zoals zonne- en windenergie, is een transitie die veel vraagt van de gemeente, maar ook van bewoners, ondernemers en bedrijven. De energietransitie vereist de betrokkenheid van uiteenlopende partijen. Door participatie en samenwerking wil de gemeente zorgen voor lokaal draagvlak en bewustzijn van ieders rol in deze veranderopgave. Kunst, cultuur en creatieve denkkracht kunnen hierin ondersteunend zijn.

Theatervoorstelling De Zaak Shell legt de uiteenlopende belangen rondom het energievraagstuk bloot en laat zien dat we allemaal onderdeel zijn van het probleem, maar ook van de oplossing. Om de lokale gemeenschap te betrekken bij de omvangrijke transitie kan de inzet van ontwerpers behulpzaam zijn, zoals in de Rotterdamse wijk Reynoord is gedaan met de Ontwerpde aanpak Aardgasvrij. De ontwerpers fungeren hier als schakel tussen de ideeën vanuit de gemeente en de wensen en zorgen van bewoners en ondernemers. Om kunstenaars en ontwerpers bij dit vraagstuk te betrekken en innovatieve ideeën op te halen kan een prijsvraag worden uitgeschreven, zoals Kunstloc Brabant deed met Energy meets the Arts.

De Zaak Shell

Ontwerpde aanpak Aardgasvrij

Energy meets the Arts

B3) Economie en Vestigingsklimaat

Amsterdam kan niet zonder een veerkrachtige en innovatieve economie. Voor de gemeente is brede welvaart het uitgangspunt waar een toekomstbestendige economische structuur in dienst van staat. Samen met ondernemers onderzoekt de gemeente hoe de economische structuur van Amsterdam kan worden versterkt, meer divers kan worden gemaakt en ten goede komt aan alle Amsterdammers.

Kunst en cultuur spelen ook een cruciale rol in het vestigingsklimaat van Amsterdam. Culturele voorzieningen en activiteiten trekken talentvolle mensen aan die waarde hechten aan een rijk en divers cultureel aanbod. Dit motiveert ook bedrijven om zich in Amsterdam te vestigen. Dat ook voor bedrijven brede welvaart belangrijk is, wordt duidelijk in de regio Brainport Eindhoven, waar ASML grote waarde hecht aan goede sociaal-maatschappelijke ontwikkeling in de regio. Zo worden er binnenkort meer dan 50.000 kinderboeken in 82 talen aan de bibliotheekcollecties in de regio Eindhoven toegevoegd. Dat is mogelijk dankzij een subsidie van 4,2 miljoen euro van ASML. In Groningen wordt het Suikerterrein ontwikkeld.

De gemeente Amsterdam zet erop in dat zoveel mogelijk Amsterdammers aan het werk gaan of blijven. Cultuur kan bijdragen aan arbeidsmarktintegratie van uiteenlopende doelgroepen. Met het project Future Citizens werkt New Dutch Connections (NDC) door middel van theater, kunst en trainingen aan de arbeidsmarktintegratie van statushouders. Het Bouwdepot werkt samen met ontwerpers, fotografen en animatoren aan positieve en eigentijdse beeldvorming rondom jongeren in kwetsbare posities. Een resultaat is de beeldbank Het Beelddepot, met alternatieve fotografie voor media om de hardnekkige negatieve representatie en framing tegen te gaan. Dat versterkt hun arbeidsmarktkansen.

Brainport Eindhoven

Suikerterrein

Future Citizens

Het Beelddepot

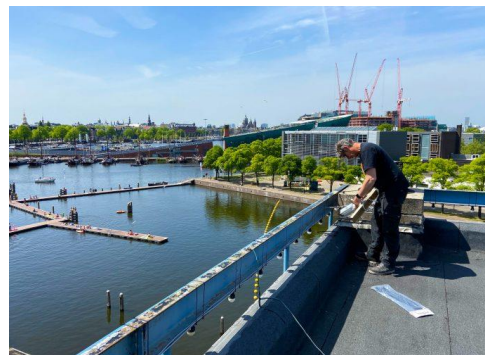
B4) Gebiedsontwikkeling

De gemeente Amsterdam richt zich op verantwoorde groei. Deze verantwoorde groei beslaat vele verschillende beleidsdomeinen. Van betaalbare woningen tot het zijn van een veilige en inclusieve stad. Bij gebiedsontwikkelingen wordt er samengewerkt met eigenaren, ontwikkelaars, beleggers, bouwers, investeerders en vele andere initiatiefnemers. Amsterdam heeft de ambitie geformuleerd om tot 2025 de bouw van 50.000 woningen binnen de stadsgrenzen mogelijk te maken.

Kunst en cultuur kunnen relevante bijdragen leveren als het gaat over gebiedsontwikkeling. Bijvoorbeeld door een stem te geven aan die groepen die niet altijd direct de weg naar de gemeente weten te vinden maar wel van groot belang zijn om te betrekken bij en in nieuwe ontwikkelingen in de stad. Een voorbeeld is The Niteshop in Rotterdam. The Niteshop vertrekt vanuit het idee dat de kennis en kunde van burgers aan de rand van de samenleving onmisbaar is in het aanpakken van transitieopgaven. De shop maakt het erfgoed van een postkoloniale samenleving zichtbaar in haar schappen en in haar programma (zoals Bodega Radio). Het doel is om de verbeelding van de communities en de andere stakeholders te triggeren om invloed uit te oefenen op de stadsontwikkeling. Een plek waar letterlijk ruimte wordt gegeven aan de mogelijkheden van dit experiment is het Living Lab. Een plek op het Marineterrein waar wetenschappers, creatieven en studenten samen werken en experimenteren om te komen tot oplossingen voor stedelijke uitdagingen. Een ander voorbeeld van een onderzoekende aanpak vanuit de kunst en cultuur is Zoöp Amstelpark, een proeftuin voor het experimenteren met regeneratieve politiek voor en stad met menselijke en niet-menselijke inwoners.

Bodega Radio

Living Lab

Zoöp Amsterdam

B5) Woningbouw en Ruimtelijke Ordening

Het bestrijden van de wooncrisis is topprioriteit van de gemeente Amsterdam. Maar met woningen alleen bouw je geen stad. Een van de randvoorwaarden voor een leefbare, complete stad is een divers en hoogwaardig voorzieningenniveau. Verdichten betekent dat er extra druk komt te staan op de beschikbare ruimte en in een stad met stijgende grondwaarden staan behoud en realisatie van niet-woonfuncties onder druk. Het kunstwerk De gouden vierkante meter verbindt de huidige woningbouwcrisis aan de geschiedenis van de stad.

Iedereen het er over eens dat dergelijke functies een voorwaarde zijn voor het functioneren en de kwaliteit van de stad. Een groeiend inwoneraantal betekent ook dat er parken en sportvoorzieningen nodig zijn en dat er nieuwe schoolgebouwen, culturele en andere maatschappelijke voorzieningen moeten bijkomen. Begin 2018 is er een belangrijke stap gezet met de vaststelling van de Amsterdamse referentienorm voor dergelijke voorzieningen, waaronder kunst en cultuur. Er bestaan echter geen kant en klare planologische instrumenten die direct ingezet kunnen worden voor het bepalen van concrete ruimteclaims voor kunst en cultuur. Hierdoor is het lastig om de gewenste norm te vertalen naar planvorming. Uiteindelijk wordt door gemeente en particuliere ontwikkelaars een integrale afweging gemaakt, waarbij door geldgebrek of concurrerende ambities cultuur soms van tafel af valt. Een voorbeeld waar dit wel goed is gelukt is Het Verhalenhuis op het Osdorpplein in Nieuw-West, onderdeel van nieuwbouwproject MIX. Naast het realiseren fysieke voorzieningen moet er ook aandacht zijn voor programmering. Zo wordt rondom de oplevering van De Tafelberg een driejarig kunstprogramma ontwikkeld.

De gouden vierkante meter

Het Verhalenhuis

De Tafelberg

B6) Openbare ruimte en Leefbaarheid

De druk op de openbare ruimte in Amsterdam neemt de aankomende jaren toe. De stad groeit gemiddeld 11.000 inwoners per jaar en tot 2025 gaat de gemeente 52.500 woningen bouwen, voornamelijk binnen de stadsgrenzen. Stadsdelen groeien uit tot middelgrote steden met alle voorzieningen die daarbij horen. Het inrichten en beheren van de openbare ruimte wordt nog meer dan het al is een gezamenlijke opgave. Er zijn veel belangen, ook tegenstrijdige. Kunst en cultuur spelen vaak een belangrijke rol, bijvoorbeeld in het scheppen van toekomstbeelden en fijne leefomstandigheden.

Een voorbeeld waarin de gemeenschap richting geeft aan de openbare ruimte is Natuurgebied Noord. Dit is een manifest, ondersteund door bijna 100 organisaties, om Noord als een natuurgebied te beschermen. Dit doen ze door middel van buurtonderzoek, kunst en wetenschap in te zetten. Kunst en cultuur kan ook direct bijdragen aan de leefbaarheid van de buurt. Een voorbeeld hiervan is een gebied in Tilburg Noord waar veel overlast was. Door met de jongeren in de wijk aan een mural te werken is de overlast afgenomen. Deze rol kan kunst ook indirect spelen.

In Leeuwarden is, in het kader van de triënnale Arcadia, Bosk ontwikkeld, een wandelend bos van meer dan 1.000 bomen. Kunstenaars versterken de boodschap: Bosk vergroent, verzacht en verbindt Leeuwarden. Het initiatief wordt gesteund door honderden vrijwilligers en is geliefd in de stad.

Natuurgebied Noord

Mural Tilburg Noord

Bosk

B7) Toerisme

Toerisme: een zegen en een vloek voor Amsterdam. Het fraaie erfgoed en het rijke culturele aanbod hebben een enorme aantrekkingskracht op bezoekers. Zij leveren een grote bron van inkomsten voor de culturele sector, de horeca, de retail en zeker ook voor de stad zelf via de stijgende toeristenbelasting. Tegelijkertijd leggen de drommen toeristen een grote druk op de leefbaarheid in de binnenstad. Het vraagstuk massatoerisme houdt de gemoederen in Amsterdam al decennialang bezig en er is grote behoefte aan nieuw perspectief.

In een aantal Europese steden worden in het kader van SmartCulTour living labs georganiseerd waarin bewoners, bedrijven en beleidsmakers samen nieuwe toekomsten voor toerisme verkennen. Velen zouden het massatoerisme graag inruilen voor kwaliteitstoerisme of charmetoerisme, zoals dat in Brugge wordt genoemd, een stad waarin burgers via binnenkort te starten stadslaboratorium worden betrokken om creatieve vormen te vinden om om te gaan met toerisme. Barcelona kiest voor een aanpak waarbij bewust culturele uitingen een plek krijgen buiten de binnenstad om de druk op het centrum te verminderen. Dat is goed te zien bij de 15^e editie van Manifesta, de biënnale voor hedendaagse beeldende kunst die dit jaar in Barcelona heeft plaatsgevonden.

SmartCulTour

Stadslaboratorium

Manifesta

B8) Verkeer & Vervoer en Mobiliteit

Bij een stad die groeit en verdicht en die dagelijks vele bezoekers trekt speelt mobiliteit een belangrijke rol. Voor het handig gebruiken van ruimte maar ook de verduurzamingsopgave waar de stad voor staat is het van belang goed na te denken over mobiliteit, bijvoorbeeld door het stimuleren van deelmobiliteit of gebruik van de fiets. De stad ontwikkelt, samen met bewoners, bezoekers, publieke en private partijen het mobiliteitssysteem van de toekomst. Dit is beschreven in het beleid Smart Mobility 2019-2025.

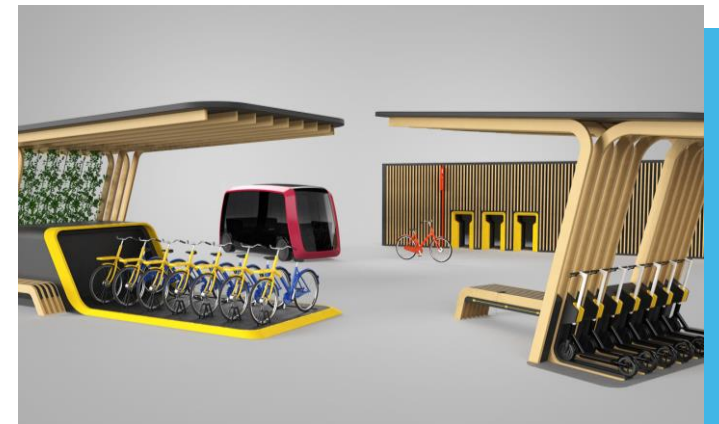
Een voorbeeld van een onderzoekende aanpak is het programma Mobiliteit met leefbaarheid voorop van Pakhuis de Zwijger en de World Design Embassies (van de Dutch Design Foundation). Dit is een reeks programma's waar o.a. wordt gesproken over de experimenten die de World Design Embassies heeft gedaan rondom mobiliteit in de Brainport. Een veel directer en kleinschaliger voorbeeld is de inzet van kunst in de Grote Beerstraat in Zwijndrecht waar kunstenaars de veiligheid en de gezelligheid in de buurt hebben vergroot. Maar ook meer commerciële initiatieven kunnen een bijdrage leveren in het mobiliteitsvraagstuk. Zo richten de ontwerpers van Springtime Design zich op duurzaam ontwerp voor de toekomst van o.a. mobiliteit. Een voorbeeld hiervan is De reis van de Toekomst, een ontwerp dat inzicht geeft in hoe mensen met behulp van digitalisering en nieuwe vormen van mobiliteit kunnen reizen.

Mobiliteit met leefbaarheid voorop

Grote Beerstraat

De reis van de toekomst

A vibrant Pride parade in Amsterdam. The scene is filled with a dense crowd of people, many holding up their phones to capture the moment. The air is thick with a shower of colorful confetti in shades of red, blue, green, yellow, and purple. In the background, the iconic architecture of Amsterdam is visible, including a prominent building with a green dome. The overall atmosphere is festive and celebratory.

3. Beleidsportefeuilles en culturele bijdragen *C) Stadsdelen*

Aanpakken voor stadsdelen Binnenstad en Noord

Het Amsterdamse college heeft speciale aandacht voor de vraagstukken van vier stadsdelen. Voor Binnenstad, Noord, Nieuw-West en Zuidoost lopen gebiedsgerichte programma's waarin alle opgaven, domeinen en portefeuilles samenkomen. Er zijn twee *Aanpakken* en twee *Masterplannen*.

Aanpak Binnenstad en Aanpak Noord zijn onderdeel van het ambtelijk en bestuurlijk apparaat op stadsdeelniveau. Bij beide Aanpakken wordt er nauw samengewerkt met bewoners(verenigingen), ondernemers(verenigingen), maatschappelijke vastgoeddeelnemingen, kennis- en culturele instellingen, corporaties, investeerders en pandeigenaren. Vanwege de integrale aanpak is het mogelijk om de initiatieven en projecten die in de stadsdelen tot stand komen uit meerdere verschillende potjes te financieren. Kunst en cultuur krijgen in deze Aanpakken veel aandacht en ruimte.

De leefbaarheid van het centrum van Amsterdam staat door toerisme, overlast en een eenzijdig economisch aanbod zwaar onder druk. Met Aanpak Binnenstad wordt gestreefd naar een binnenstad met een gezonde bezoekerseconomie en een prettig woon- en leefklimaat voor alle bewoners, ondernemers en bezoekers. De belangrijkste focus van Aanpak Binnenstad ligt op een duurzame transformatie naar een leefbare en aantrekkelijke binnenstad. Aanpak Binnenstad hanteert onder meer een impulsregeling die initiatieven van bewoners, ondernemers en instellingen faciliteert. Er zijn daarnaast meerdere gemeentelijke initiatieven, zoals de Stegenaanpak, waarbij niet alleen groen, verlichting en gedragsbeïnvloeding, maar ook culturele interventies worden ingezet om de sfeer en leefbaarheid te waarborgen in de stegen van de binnenstad.

Thema's Aanpak Binnenstad

- Bevorderen van meer en divers woonaanbod
- Een waardevolle bezoekerseconomie
- Functievermenging en diversiteit
- Beheer en handhaving binnenstad
- Verblijfsruimte en groen
- Verscheidenheid en buurtidentiteiten

In de afgelopen jaren is er in een korte tijd veel nieuwbouw bijgekomen in Amsterdam Noord, waardoor buurten sterk zijn veranderd en veel groen is verdwenen. Daarnaast blijft de bestaande problematiek, zoals armoede, kansengelijkheid, achterstallig woningonderhoud en een gebrek aan sociale huurwoningen, bestaan. Hierdoor is het vertrouwen van de Noorderlingen in de gemeente sterk gedaald. Aanpak Noord is ontstaan als antwoord op het bewonersinitiatief Red Amsterdam Noord (RAN), dat zorgen uitte over de toenemende kloof en het gebrek aan vertrouwen in het stadsdeel. De Aanpak streeft drie hoofddoelen na: 1) vertrouwen tussen bewoners en overheid, 2) een prettige woon- en leefomgeving en 3) kansengelijkheid voor jeugd. Aanpak Noord is een langjarig programma met een looptijd van 25 jaar.

Thema's Aanpak Noord

- Kansen voor jeugd: gelijke kansen voor iedereen
- Kansrijke sociale buurten: activiteiten in de wijk door de wijk
- Wonen: een thuis voor iedereen
- Openbare ruimte: een schone, goed onderhouden buurt
- Groen: Noord als natuurgebied
- Een sterke buurteconomie: bedrijven behouden in Noord

C1) Binnenstad

Er zijn meerdere (burger)initiatieven die de duurzame transformatie naar een leefbare en aantrekkelijke binnenstad van Amsterdam nastreven. De gratis en toegankelijke evenementen en festivals van Red Light Arts & Culture geven een podium aan kunstenaars en artiesten die direct verbonden zijn aan de Wallen. Hiermee werkt de organisatie ook aan communitybuilding voor mensen die daar wonen en/of werken.

In 2026 wil Stichting De Schans met de Warmoesstraat Biënnale een nieuwe toegankelijke ruimte voor kunst vinden in het centrum. De Schans wil het massatoerisme en de overconsumptie tegengaan en de woon- en leefbaarheid in het centrum bevorderen door ontmoetingen tussen kunstenaars, ondernemers, buurtbewoners en bezoekers te faciliteren.

Het project Ongekend Zeedijk vertelt de verhalen van bewoners en ondernemers van en rond de Zeedijk. De foto's en verhalen van het project worden tentoongesteld in het Amsterdam Museum, waar nu een inclusiever aanbod is ontstaan dat bewustwording creëert over de problematiek die speelt onder bewoners van de Zeedijk.

Red Light Arts & Culture

Warmoesstraat Biënnale

Ongekend Zeedijk

C2) Noord

Werkplaats Molenwijk is een projectruimte van Framer Framed. Het is een werkplaats voor en door buurtbewoners die geïnteresseerd zijn in kunst, cultuur, erfgoed en maatschappij. Door mensen samen te brengen en residenties aan te bieden, draagt het project bij aan de communitybuilding in de wijk.

Met Productiehuis Noord strijdt de bewonersorganisatie Verdedig Noord voor een solidaire stad en tegen gentrificatie door kunst en activisme met elkaar te verbinden. Met onder andere muurschilderingen, podcasts en tentoonstellingen zet Productiehuis Noord zich in voor de bewoners van het stadsdeel.

Individueel initiatief wordt gestimuleerd door Het Loket van culturele ontmoetingsplaats Tolhuistuin. Dit is een subsidie- en netwerkprogramma voor kleinschalige, laagdrempelige, bottom-up projecten gericht op klimaatverbetering in Amsterdam-Noord. Met de projecten hoopt Tolhuistuin een gemeenschap van actievelingen en vernieuwers te verbinden, door groot te denken en lokaal te doen.

Werkplaats Molenwijk

Productiehuis Noord

Het Loket

Masterplannen voor stadsdelen Nieuw-West en Zuidoost

In het Amsterdams coalitieakkoord 2022-2026 is aangegeven dat de komende 25 jaar gewerkt zal worden aan een structurele verbetering van de leefbaarheid en veiligheid in de stadsdelen Nieuw-West en Zuidoost. In deze wijken is sprake van jarenlange opgestapelde problematiek die ingewikkelde en langlopende oplossingen vragen. Jongeren groeien er vaker op in een omgeving met armoede, criminaliteit, discriminatie en kansenongelijkheid dan jongeren uit de rest van Amsterdam. De kansengelijkheid staat er onder druk en veel bewoners hebben om uiteenlopende redenen gevoelens van onveiligheid. De aanpak van deze stadsdelen krijgt vorm in de gebiedsgerichte programma's Nationaal Programma Samen Nieuw-West (voorheen Masterplan Nieuw-West) en Masterplan Zuidoost, waarbij vanuit de opgaven in een domein wordt gewerkt aan een betere stadsdelen voor alle bewoners. De uitvoering van de programma's wordt gedaan door een alliantie van partijen uit verschillende domeinen, zoals bewoners, scholen, woningbouwverenigingen, welzijnsinstellingen, politie, justitie, bedrijven, ondernemers, het Rijk en de gemeente Amsterdam.

Kunst en cultuur spelen in deze masterplannen een bescheiden rol. In het Masterplan Zuidoost wordt wel gesteld dat kunst, cultuur en creativiteit bijdragen aan inclusie, weerbaarheid, perspectiefverbreding, identiteitsvorming en vitaliteit van en voor de bewoners en het gebied. De inzet van culturele bijdragen blijkt echter nog niet vanzelfsprekend, en daarmee blijft potentie voor opgaven van andere domeinen onderbenut.

Nationaal Programma Samen Nieuw-West - domeinen

1. Eigenaarschap, inclusie en democratie – van, voor, met en door bewoners
2. Veiligheid – veilig en verbonden zijn en voelen
3. Werk en bestaanszekerheid – gelijke kansen door ongelijk te investeren
4. Wonen en leefomgeving – een fijne plek hebben om te wonen en (samen) te leven
5. Kansen voor de jeugd – optimale ontwikkeling en hoopvol perspectief voor elk kind

Door alle domeinen loopt het *Community Wealth Building*-programma. Dit richt zich op het versterken van de lokale economie.

Masterplan Zuidoost - ambities

1. Als inwoner van Zuidoost voel je je in alle opzichten een volwaardig en gerespecteerd Amsterdammer
2. Inwoners van Zuidoost groeien veilig en fijn op in Zuidoost en voelen zich veilig op straat
3. Zij die opgroeien en wonen in Zuidoost hebben alle kansen en mogelijkheden om de beste versie van zichzelf te worden – om zich te ontwikkelen en talenten te ontplooien
4. In Zuidoost investeren we in werk voor onze inwoners. We zijn we trots op ons (lokaal) ondernemerschap, de aanwezige creativiteit en op onze positie als economische toplocatie
5. In Zuidoost heb je te maken met één overheid en bestuur; transparant, flexibel en effectief, vanuit het belang van haar inwoners en het gebied

C3) Nieuw-West

Nieuw-West is een stadsdeel met relatief weinig culturele instellingen of voorzieningen. Het Meervaart Theater is in ontwikkeling. Het is niet alleen een heel belangrijk kunstpodium voor het stadsdeel, maar richt zich steeds meer op cultuurparticipatie en cultuureducatie (met name voor kinderen en jongeren), talentontwikkeling en communityvorming. Op deze manier speelt de Meervaart in de toekomst een steeds belangrijkere rol in de kansgelijkheid voor (jonge) bewoners van Nieuw-West.

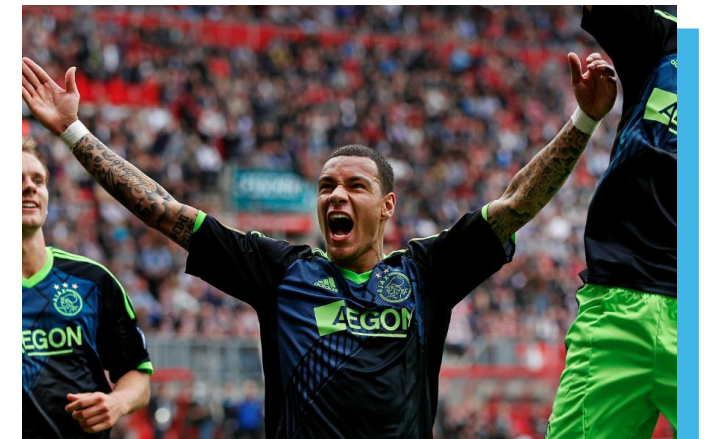
De Kolenkitbuurt in Amsterdam West stond er jarenlang heel slecht voor. Cascoland heeft Kolenkit speelruimte gegeven. Er is een plaats ontstaan waar vanuit allerlei verschillende artistieke, creatieve en sociaalmaatschappelijke disciplines wordt georganiseerd en ondernomen. Naar eigen zeggen is er speelruimte gecreëerd waar kan worden geprobeerd, gefaald, verkend en verbeeld. Met dit langdurige project heeft verbetering in het stadsdeel West plaatsgevonden op vrijwel alle domeinen en is de Kolenkit niet langer de slechtste buurt van Nederland. West Side Stories is een ode aan de voetballers die hun start maakten in de Kolenkitbuurt. De tentoonstelling is grotendeels buiten te zien en vertelt een gemeenschappelijk verhaal dat communitybuilding bevordert en de leefbaarheid vergroot in West. Beide voorbeelden kunnen inspirerend zijn voor culturele bijdragen in Nieuw-West.

Meervaart Theater

Cascoland / Kolenkit

West Side Stories

C4) Zuidoost

In Zuidoost zijn relatief weinig culturele instellingen en voorzieningen. Het Bijlmer Parktheater vervult een cruciale functie als het enige podium van het hele stadsdeel, evenals de functie van cultuurhuis. Het theater speelt een belangrijke rol in zowel de communityvorming als in het culturele ecosysteem van het stadsdeel, zowel voor de professionele kunsten en talentontwikkeling als voor amateurkunst en buitenschoolse activiteiten.

Het Amsterdam Dance Event Zuidoost is een initiatief dat het stadsdeel op de kaart wil zetten voor kleinere festivals, evenementen en conferenties, die in het licht van de grote evenementen in de Ziggo Dome, AFAS Live en de Johan Cruijff ArenA vaak over het hoofd worden gezien.

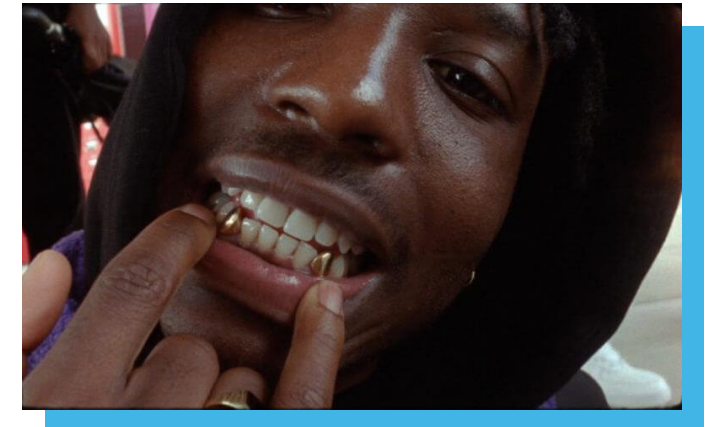
In de documentaire Kids of the Bims wordt het verhaal verteld van de geschiedenis, kopstukken en snelgroeiende gentrificatie van de Bijlmer. De documentaire snijdt belangrijke onderwerpen aan als migratie en identiteit en geeft een belangrijke stem aan de verschillende meerstemmige samenstelling van de bewoners van Amsterdam Zuidoost.

Bijlmer Parktheater

Amsterdam Dance Event Zuidoost

Kids of the Bims

***Bijlage 1
Toelichting op
methodieken***

Maakkracht

In het boek Maakkracht laten Tabo Goudswaard en Jetske van Oosten zien hoe iedereen in vijf stappen problemen kan aanpakken als een maker en de aanzet kan geven tot echte, blijvende verandering. Ze laten zien dat de werk en denkwijze van kunstenaars en ontwerpers zinvol zijn wanneer we kijken naar grote problemen van deze tijd.

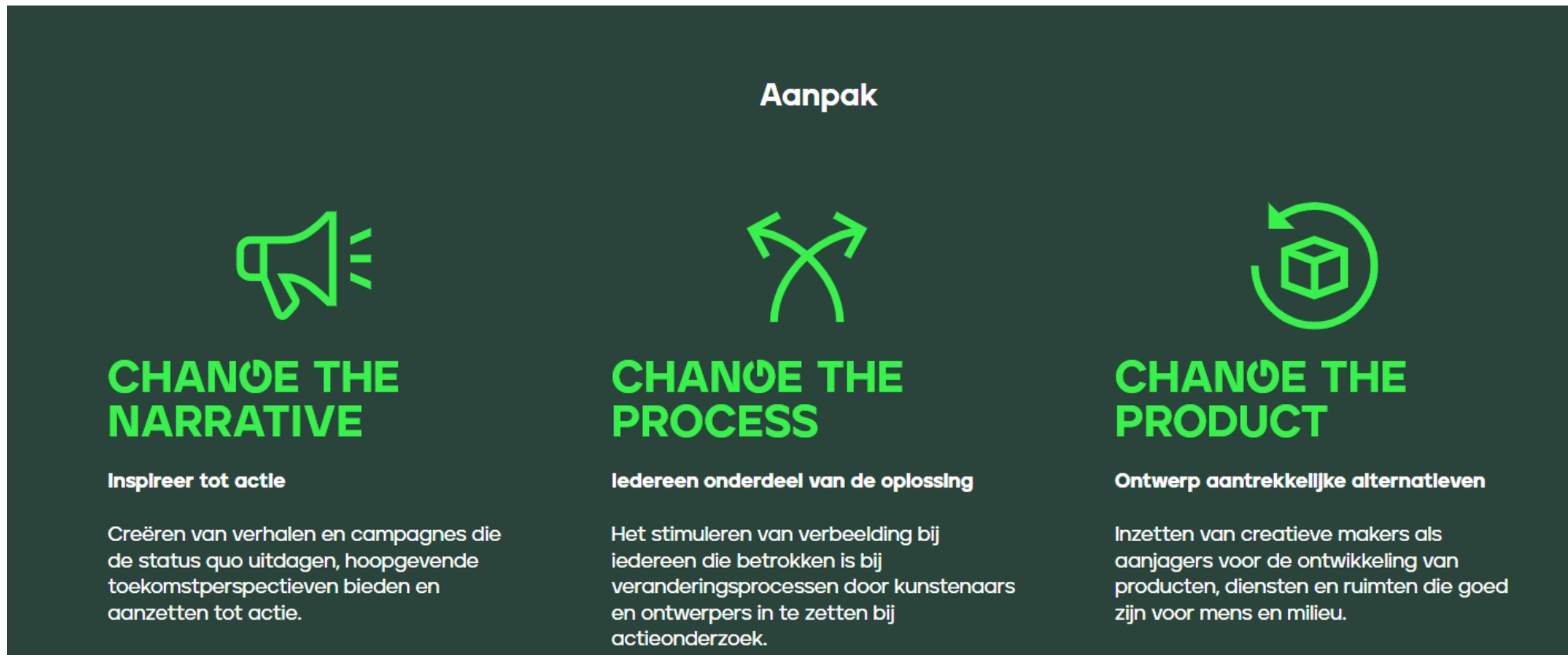
Hiernaast is de aanpak schematisch weergegeven. Meer informatie is te vinden in het boek, dat te koop is in verschillende (online) boekhandels.

Stap	De maker...	in relatie tot...	andere betrokkenen.	Kenmerkende eigenschappen
Agenderen	De Waakhond...	geeft een stem aan...	de verborgen en verwaarloosde waarden van de samenleving; activeert het collectief geweten van de samenleving.	Voelt zich verantwoordelijk, weet wat hij/zij belangrijk vindt, durft zich uit te spreken, is kritisch, wil ontregelen, kan bewustzijn vergroten en de urgentie verhogen.
Onderzoeken	De Schatgraver...	onderzoekt de persoonlijke betekenis en onderliggende gevoelde waarden rondom het vraagstuk bij...	direct bij het vraagstuk betrokkenen. Zij zijn de experts van het vraagstuk.	Is empathisch, nieuwsgierig, bescheiden, werkt vanuit een open houding, herkent kansrijke werkende mechanismen en heeft oog voor relevant toeval.
Voorstellen	De Initiator...	doet een verrassend voorstel en biedt handelingsperspectief aan...	<i>early adopters</i> van het voorstel voor een andere omgang met het vraagstuk. Zij zijn de motor van de vernieuwing.	Is vindingrijk, creatief, verbeeldend, weet van aanpakken en kan enthousiasmeren en verleiden.
Testen	De Verkenner...	leidt de weg en faciliteert een iteratief ontwikkelproces samen met...	bij het vraagstuk betrokkenen. Zij zijn de ontwikkelaars van de nieuwe omgang met het vraagstuk.	Is dienend en flexibel, weet van aanpakken en heeft een scherp oog voor onverwachte reacties en waardecreatie.
Verankeren	De Waarmaker...	creëert ruimte voor de nieuwe omgang met het vraagstuk...	bij een steeds bredere groep van betrokkenen rond het vraagstuk.	Heeft lef én bestuurlijke sensitiviteit, organiseert, ondersteunt en verbindt het netwerk, maakt de verandering als beweging zichtbaar.

De maker getypeerd

Changency

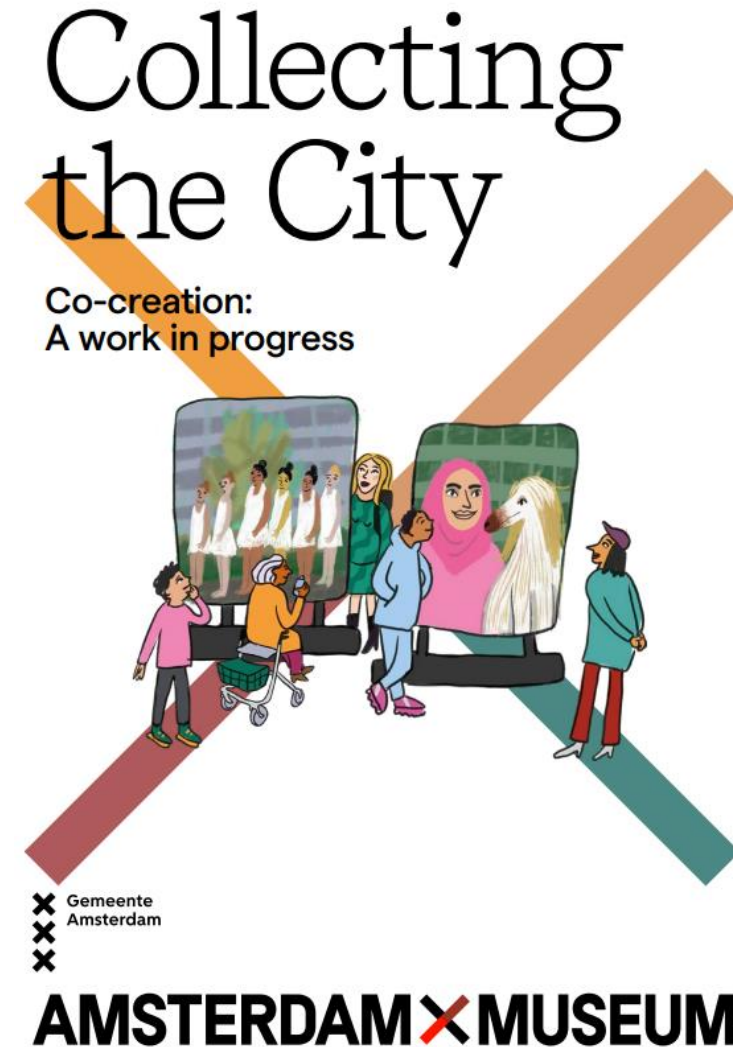
Changency is een creatief bureau voor maatschappelijke verandering. Changency verbindt koplopers in de publieke en private sector met geëngageerde ontwerpers en kunstenaars. Samen verbeelden en ontwerpen ze oplossingen voor urgente sociale en ecologische vraagstukken. De aanpak is erop gericht de waarde van kunst en ontwerp te verankeren in beleid en strategie. Hieronder een weergave van de aanpak. Meer informatie is te vinden op de website: <https://changency.network/>

Collecting the City

Collecting the City is dé plek waar het Amsterdam Museum haar levendige stad verzamelt en presenteert, in samenwerking met verschillende partijen en groepen in de stad. Binnen dit project delen buurtmusea, netwerken, lokale kunstenaars en bevrogen bewoners hun verhalen en objecten over Amsterdam. Tijdens elke editie worden nieuwe makers uitgenodigd om hun ideeën te tonen. Vaste partner is de stichting Museum om de Hoek, waartoe 23 buurtmusea uit Amsterdam behoren. Op de website van het Amsterdam Museum is een handboek te vinden voor co-creatie en participatie:

<https://www.amsterdammuseum.nl/publicaties/publications/5195>

Accelerator en andere veranderrollen

De Dutch Design Foundation heeft als doel de positie en betekenis van Nederlandse designers te versterken. Ze geloven in het probleemoplossend vermogen van ontwerpers om de wereld een betere plek te maken. Naast de jaarronde programmering onder de noemer Design Works (o.a. [World Design Embassies](#), [What if Lab](#) en [Driving Dutch Design](#)), organiseert de Foundation in oktober elk jaar Dutch Design Week en [Dutch Design Awards](#). DDF heeft een dubbele opgave: ze versterken de positie en betekenis van Nederlandse ontwerpers en ze laten zien hoe ontwerpers wereldwijd vormgeven aan een positieve toekomst. Om dat te bereiken manifesteert DDF zich in vier veranderrollen: *Matchmaker* (ze brengen ontwerpers in contact met opdrachtgevers); *Accelerator* (ze versnellen het onderzoeks- of creatieproces); *Podium* (ze bieden op verschillende manieren een internationaal podium); en *Inspirator* (met verkenningen van de toekomst inspireren ze hen die verandering kunnen bewerkstelligen). Meer informatie is te vinden op de website van DDF: <https://ddw.nl/nl/over-ddw>

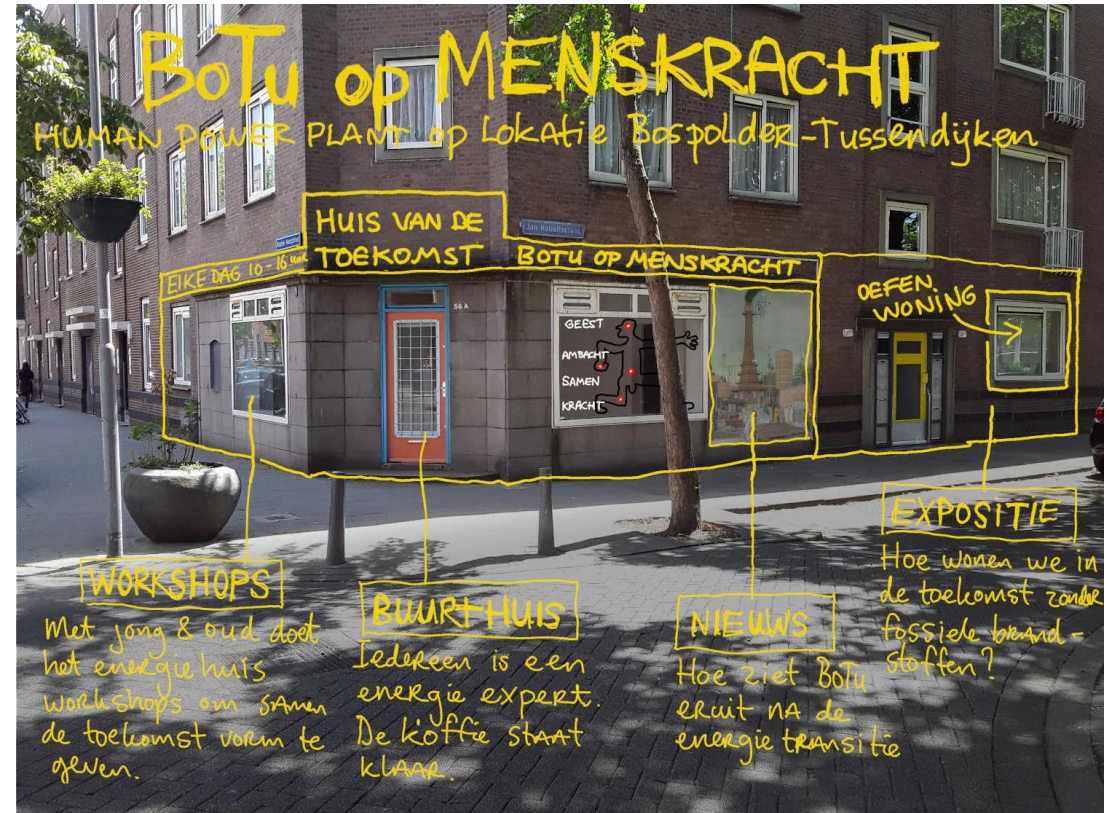
Artistiek actieonderzoek

De Academie voor Beeldvorming is een platform voor artistiek actieonderzoek. Ze werken in hun projecten aan een betere samenleving. Hun aanpak bestaat uit de volgende stappen: ze stellen een divers team samen, ze oefenen hoe het anders kan, ze houden vol, ze laten ons horen en zien, met resultaat. Meer informatie is te vinden op de website:

<https://academievoorbeeldvorming.nl/academie/>

Het beeld hiernaast is van het project Huis van de Toekomst:

<https://academievoorbeeldvorming.nl/projects/huisvandetoekomst/>

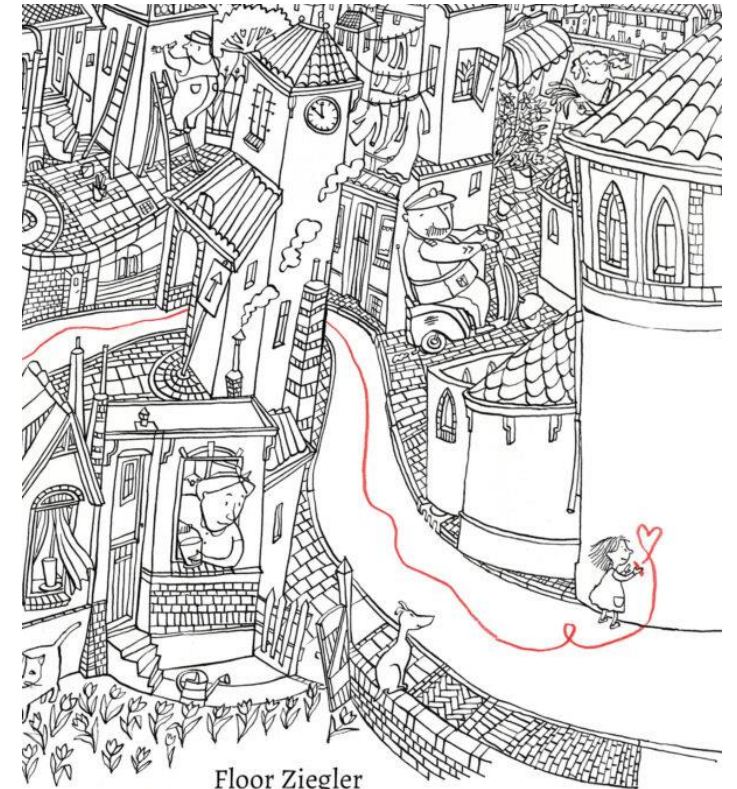
Stadmakers

Het vermogen in de samenleving om bij te dragen aan het voorkomen en oplossen van maatschappelijke thema's is enorm. In het hele land zijn Stadmakers actief: denkers, doeners en durfals. Samenbrengers, mooimakers en omdenkers. Zij maken de stad van morgen.

Floor Ziegler is een Stadmaker van het eerste uur. Zij richt zich op het vinden, verbinden, activeren en verankeren van dat vermogen. Zij en haar collega Stadmakers, waaronder Teun Gautier, slaan bruggen tussen mensen, creatieven, collectieven, plekken, thema's en organisaties; tussen het lokale en het nationale. Stadmakers leggen zich toe op het doen. Ze maken omgevingswandelingen, vinden mensen en ideeën en katalyseren die. Ze vormen overal in het land plekken en collectieven waarin mensen uit de systeem- en leefwereld gelijkwaardig samenwerken. Ze verbinden bestaande voorbeelden en plekken met nieuwe plekken. Stadmakers zoals Ziegler en Gautier hebben netwerken waarmee zij in de haarvaten van de samenleving mensen kunnen betrekken bij grote systeemveranderingen, nieuwe vormen van partnerschap, samenwerking en verdienmodellen. Een wereld waar systeem- en leefwereld hand in hand samenwerken.

Er ontstaat sterker draagvlak als mensen en hun gemeenschappen echt betrokken worden, het leidt tot betere, duurzame plannen, minder kosten én sterkere cohesie en eigenaarschap. Ziegler en Gautier zien dat mensen gelukkig worden als zij gehoord, gezien en erkend worden, als zij onderdeel zijn van een gemeenschap waaraan zij kunnen bijdragen vanuit drijfveren. Het vinden van sleutelfiguren, -plekken en thema's die leven in de wijk is een aanzet voor actie, er kan mee worden geprogrammeerd, uitgevoerd en ondervonden.

<https://www.zieglergautier.nl/>

Floor Ziegler
& Teun Gautier

**EEN WERELD VAN
GEMEENSCHAPPEN**

LEMNISCAAT

Practice what your preach

Het stadscuratorium adviseert het college B&W gevraagd en ongevraagd over kunst in de openbare ruimte. In haar advies stimuleert het curatorium de verkenning van nieuwe vormen van opdrachtgeverschap, financiering en behoud en zet het aan tot nieuwe kansen en richtingen voor kunstuitingen. In haar rol als aanjager zorgt het actief voor verbindingen met en tussen kunstenaars, de gemeente en culturele instellingen. Het stadscuratorium maakt zich daarmee hard voor het publieke karakter en de integrale kwaliteit van de openbare ruimte van de stad. Op 24 december 2021 ontving het stadscuratorium het verzoek van wethouder Touria Meliani een advies te formuleren over de inclusieve openbare ruimte en over hoe kunst in de openbare ruimte – en in het bijzonder herdenkingsmonumenten – beter recht kan doen aan een meer evenredige vertegenwoordiging in de openbare ruimte van groepen Amsterdammers die nu nog niet of minder zijn vertegenwoordigd. In het advies PRACTICE WHAT YOUR PREACH! Legt het stadscuratorium nauwkeurig uit hoe er op een inclusieve wijze kan worden samengewerkt: <https://stadscuratorium.nl/advice/20-advies-inclusieve-openbare-ruimte/>

PRACTICE WHAT YOU PREACH!
De openbare ruimte, kunst en inclusie

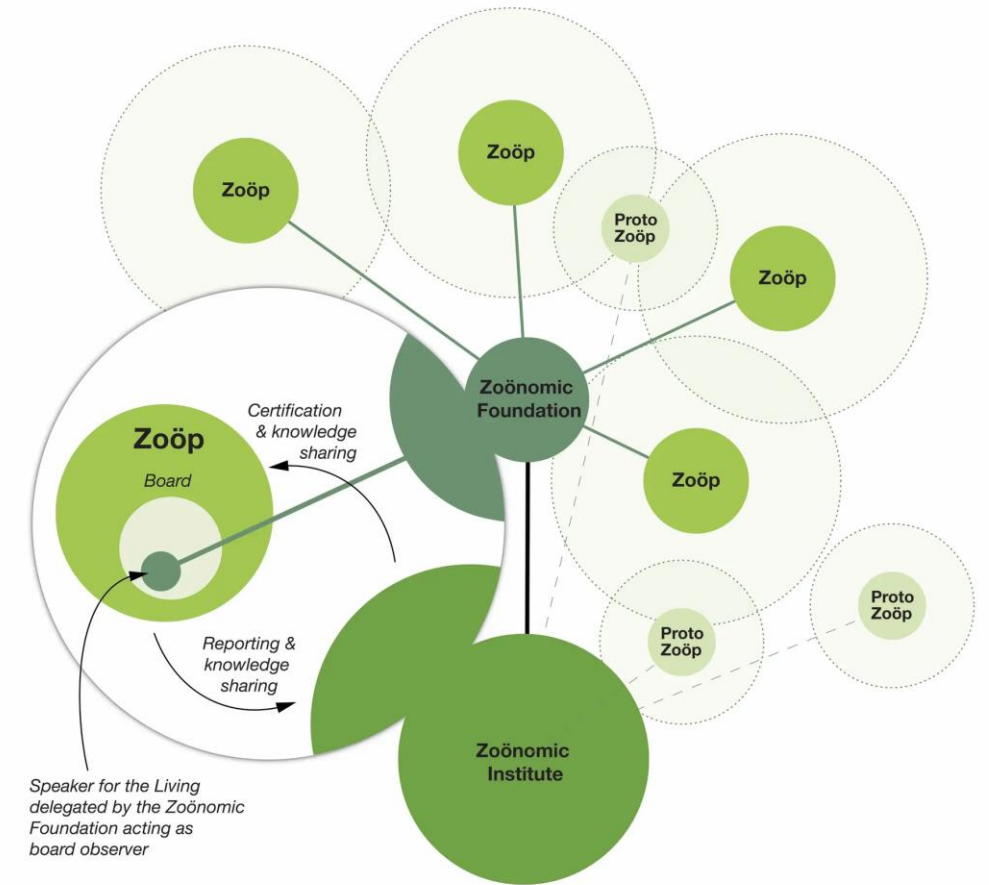
Amsterdam, 27 maart 2022

STADS
CURA
TORI
UM
X
X
X

Zoöp

Sinds 2022 is het Nieuwe Instituut een Zoöp. Een organisatie die als Zoöp opereert, neemt ook niet-menselijke stemmen en belangen mee in de besluitvorming en werkwijze. Zoöp Nieuwe Instituut probeert om met kleine en grote ingrepen bij te dragen aan een leefbare wereld waarin mensen een relatie op basis van gelijkwaardigheid onderhouden met dieren, planten, microben en andere levensvormen. De initiatiefnemers van het zoöp-concept zijn samen met ontwerpers, ecologen, filosofen, kunstenaars, ondernemers en juristen op zoek gegaan naar een manier om de positie van anders-dan-menselijk leven binnen menselijke samenlevingen te verbeteren. Ze hebben een vorm ontwikkeld voor een samenwerking waar al het leven deel van uitmaakt. Het begrip zoöp is niet voor niets samengesteld uit het Oudgriekse ζωή (zoë of 'leven') en het woord coöperatie. Het staat voor een actief samenwerkingsverband met alle leven. Meer informatie is te vinden op de website:

<https://nieuweinstituut.nl/projects/zoop/zoop-model>

Bijlage 2
Onze gesprekspartners

Onze gesprekspartners voor dit onderzoek

Gemeente Amsterdam (algemeen)

- Caroline Nevejan, Chief Science Officer
- Lotte Terwel, DB Binnenstad
- Thessa Syderius, Integraal Maatschappelijk Initiatief
- Luc Holleman, o.a. Slavernijmuseum
- Tessel Schouten, Amsterdam 750 jaar
- Alibhe Cunnigham, Mensen maken Amsterdam
- Kyra van Hoof, Mensen maken Amsterdam
- Wendelien Mijnheer, Kunst & Cultuur
- Sarah Malko, Kunst & Cultuur
- Araf Ahmadali, Kunst & Cultuur

Gemeente Amsterdam (domeinen)

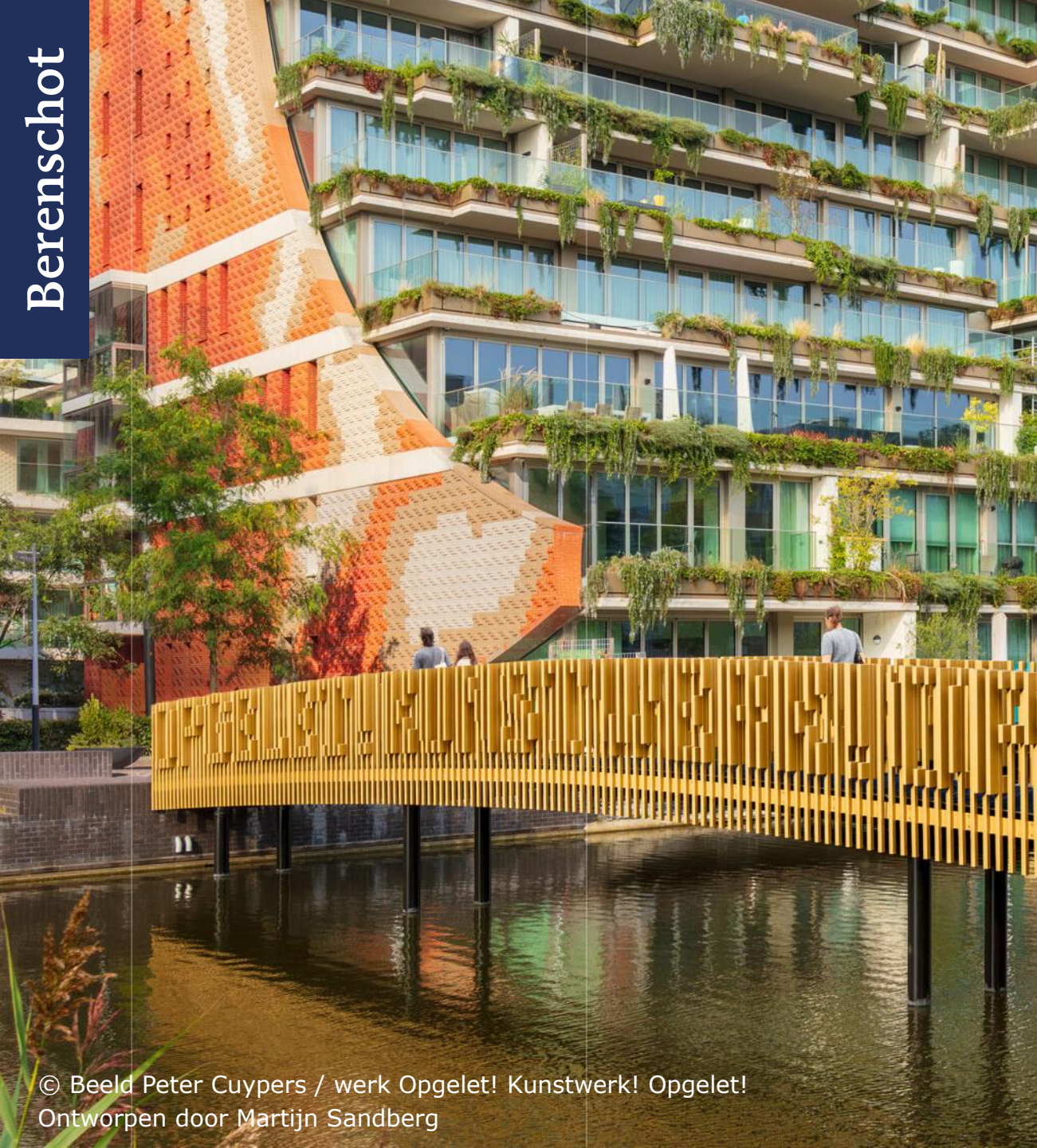
- Hasna Joutay, Primair Onderwijs
- Sarah Kik, Onderwijs en Jeugdhulp
- Corynne Oude Avenhuis, Diversiteit
- Jos Gadet, Ruimtelijke Ordening en gebiedsontwikkeling
- Arjen van den Nieuwenhuizen, Ruimte en Economie
- Koos van Zanen, Woningbouw en Ruimtelijke Ordening
- Fieke Oostvogel, GGD / Gezond Leven
- Döske van der Wilk, Stedelijke ontwikkeling
- Claartje van Ette, Nationaal Programma Samen Nieuw-West, Masterplan Zuidoost, Aanpak Noord
- Judith Codrington, Masterplan Zuidoost
- Magda Puljhun, Masterplan Zuidoost
- Saar van Mourik Broekman, Aanpak Noord

Culturele en maatschappelijke organisaties en makers

- Gonca Yalciner, Amsterdam Museum
- Matthea de Jong, Tolhuistuin
- Sjaak Langenberg & Rosé de Beer, kunstenaarsduo
- Klaas Burger, Academie voor Beeldvorming
- Willem Veldhoven, MediaMatic
- Josien Pieterse, Framer Framed
- Roel Schoenmakers, Cascoland
- Lucien Bianchi, Cordaan
- Karlijn van de Graaf, de Balie
- Debra Solomon, o.a. Voedselbos Zuid-Oost
- Claudia Linders, Stadscuratorium
- Barbara Vos, Embassy of Food DDF

Onderzoekers en intermediairs

- Dagan Cohen, Changency
- Marlies Bielderma, design strategist
- Barbara de Groot, Vrije Universiteit
- Roy Orlando Liemborg, Universiteit van Amsterdam
- Rik Braams, TNO
- Suzanne Potjer, Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Berenschot

Berenschot

Van Deventerlaan 31-51, 3528 AG, Utrecht

Postbus 8039, 3503 RA, Utrecht

030 2 916 916

www.berenschot.nl

© Beeld Peter Cuypers / werk Opgelet! Kunstwerk! Opgelet!
Ontworpen door Martijn Sandberg